

BOEZEMVERSLAG

Natura 2000-gebied 'Boezems Kinderdijk'

2019

Vogelwerkgroep Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard'

Monitoringsverslag Boezems van Kinderdijk 2019

Auteurs	:	Ad Kooij Richard Slagboom Corne Stam Arie-Willem van der Wal Bastiaan van de Wetering
Vormgeving		Richard Slagboom
Opdrachtgever:		Waterschap Rivierenland
Afschriften		Provincie Zuid-Holland / Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Rapportnummer:		2020-01
Wijze van citeren		Wetering van de B., A.Kooij, R.Slagboom, C.Stam en A.W. van der Wal (2020). Monitoringsverslag Boezems van Kinderdijk 2019. NVWA-rapport 2020-01. Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard', Papendrecht.
Oplage		40 exemplaren
Voorkant		Rik ziet ze vliegen (foto Bastiaan van de Wetering)

Disclaimer

Op alle tekst, foto's en afbeeldingen in dit rapport berust – tenzij anders vermeld – het auteursrecht van de vogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard'. Verstrekking aan en gebruik door anderen is zonder toestemming niet toegestaan. Aan dit rapport kunnen geen rechten worden ontleend. Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard' kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade als gevolg van een onjuiste of onvolledige weergave van de gegevens in dit rapport.

Copyright © vogelwerkgroep Natuur- en Vogelwacht 'de Albasserwaard', 2020.

Inleiding

Voor u ligt het boezemverslag van 2019. In dit rapport worden onder andere de aangewezen Natura 2000 soorten behandeld. Wat zijn de trends van deze soorten en voldoet het gebied in de huidige situatie en in de toekomstige situatie nog als leefgebied voor deze soorten?

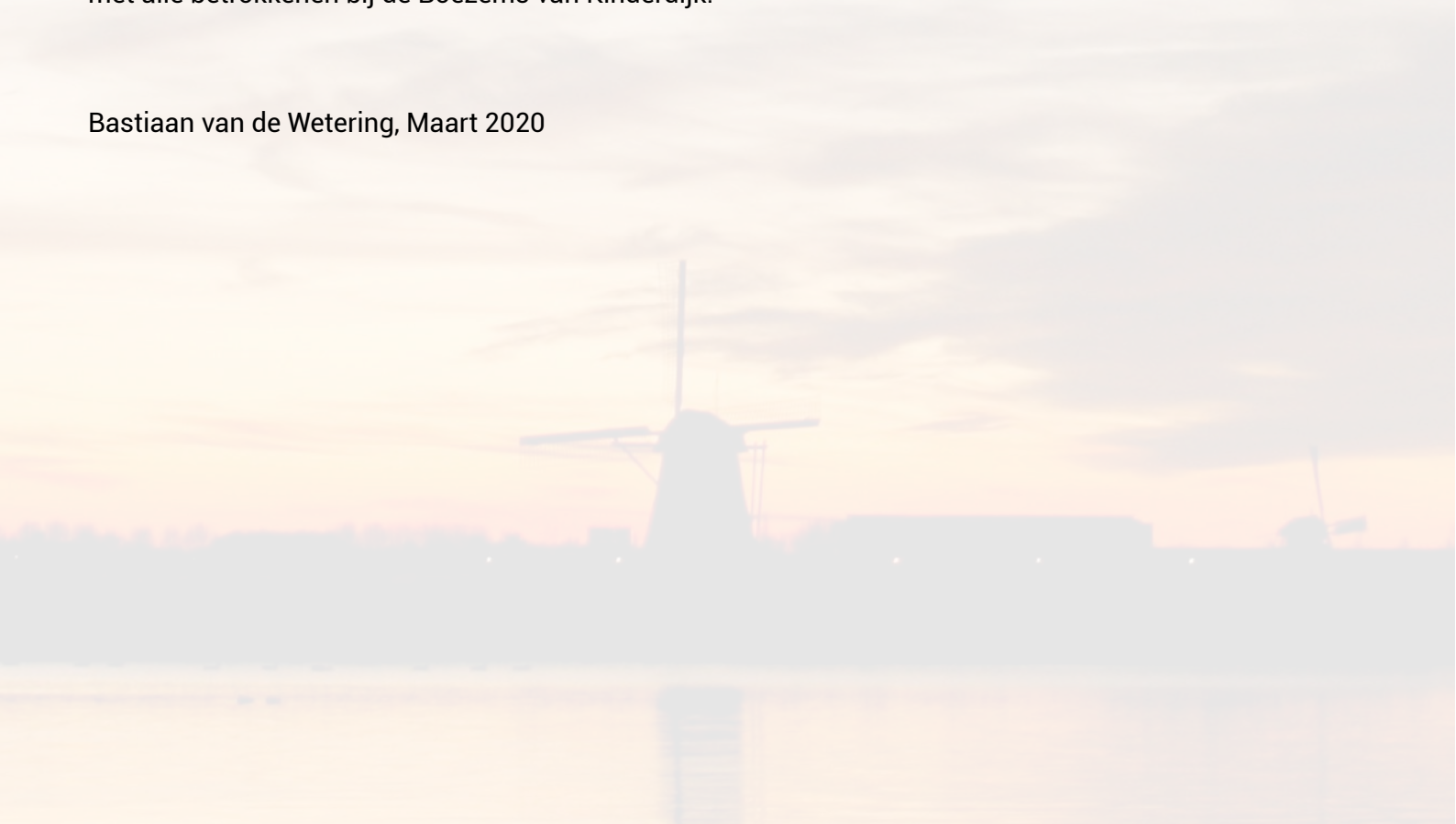
In 2020 wordt door provincie Zuid-Holland een nieuw beheerplan opgesteld voor dit prachtige Natura 2000-gebied. Hierin komt de ontwikkeling van kwalitatief riet als broedgebied voor de aangewezen rietvogels op nummer 1 te staan. Verder wordt nagedacht over de inrichting van een deel van de Lekkerlandse polder aan de oostzijde van het Boezemgebied en polder Blokweer aan de zuidzijde. Misschien kunnen we binnenkort wel een nieuw broedvogelmonitoring-plot toevoegen en nieuwe moerasvogels verwelkomen, zoals porseleinhoen en witwangstern?

De schrijvers van het boezemverslag en de telploeg van de boezem constateren in het boezemverslag dat de verruiging en verbossing van de rietlanden zinderogen zijn weerslag heeft op de kwaliteit van het broedgebied voor rietvogels en dat dit een toename laat zien in de aantallen struweelbroedvogels zoals te lezen is in hoofdstuk 4. Het beheer van het rietland en de toename van ganzen spelen hier uiteraard een rol in.

De wilde eend laat in de Boezems van Kinderdijk in het aantal broedparen geen afname zien, maar daarentegen wel een afname in het aantal wintervogels. In 2020 proberen de broedvogeltellers met behulp van de kuikenapp, pullen van de wilde eend te inventariseren, om op deze manier het broedsucces van de wilde eend in kaart te brengen.

Namens de Vogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard' wensen wij u veel leesplezier en hopen we op een succesvolle samenwerking met alle betrokkenen bij de Boezems van Kinderdijk.

Bastiaan van de Wetering, Maart 2020

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 Projectomschrijving	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Locatieomschrijving	5
1.3 Leeswijzer	6
2 Monitoring	8
2.1 Weer	8
2.2 Inspanning en verantwoording	9
3 Natura 2000	12
3.1 Broedvogels (Natura 2000)	13
3.2 Wintervogels (Natura 2000)	18
4 Broedvogels	19
4.1 Rietvogels	19
4.2 Struweelvogels	22
4.3 Overige broedvogels	26
5 Wintervogels	34
6 Rietmoeras	36
7 Bijzondere waarnemingen	38
7.1 Bijzondere waarnemingen Overwaard	38
7.2 Bijzondere waarnemingen Nederwaard	38
8 Bronvermelding	40
Bijlage I Langjarig overzicht territoria	41
Bijlage II Kaarten territoria Overwaard	43
Bijlage III Kaarten territoria Nederwaard	55
Bijlage IV Kaarten territoria Nieuwe Rietmoeras	69

1 Projectomschrijving

1.1 Aanleiding

De vogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard' voert al jarenlang broedvogel- en watervogeltellingen uit in het Natura 2000-gebied Boezems van Kinderdijk. Deze tellingen worden uitgevoerd om de landelijke trends van vogels te bepalen en om het huidige beheer te toetsen.

Dit wordt gedaan door bijvoorbeeld te kijken naar de aanwezigheid van kritische broedvogelsoorten zoals snor, purperreiger en roerdomp. De telgegevens worden aangeleverd bij Sovon Vogelonderzoek Nederland.

1.2 Locatieomschrijving

De BMP-monitoring wordt uitgevoerd in drie deelgebieden van de Boezems Kinderdijk, namelijk:

- De Hoge boezem van de Overwaard (aangeduid als Overwaard)
- De Hoge boezem van de Nederwaard (aangeduid als Nederwaard)
- Het nieuwe rietmoeras

De Nederwaard bestaat uit een jaarlijks gemaaid rietland, met overjarig riet aan de randen van de percelen. In het voorjaar groeit op de gemaaide percelen zomerklokje en gewone dotterbloem. In de Nederwaard is een griend aanwezig, welke bestaat uit wilgen.

De Overwaard bestaat uit rietland met een sterke verruiging als gevolg van opwas van bramenstruweel, boswilg en allerlei ruigtekruiden. En anderzijds treedt hevige erosie op, als gevolg vraat door ganzen, water- en bodemsamenstelling en betreding door watervogels.

Het rietmoeras is gelegen in de Overwaard. Het rietmoeras is aangelegd als compensatiegebied voor het rietland dat in de achterliggende jaren een sterke achteruitgang kent in de Hoge boezem van de Overwaard. Het aanliggende Achterwaterschap is in 2017 en 2018 gebaggerd, de vrijgekomen bagger is vanuit het Achterwaterschap gedeponneerd in de aangelegde bak. De bebouwing en tuinen langs de dijk grenzend aan de Nederwaard, vormen net als de tuinen van alle molens inclusief de molens onderdeel van de telgebieden.

Het rietmoeras is sinds 2018 na de omvorming van water naar moeras een apart telgebied voor broedvogels. Bij aanvang van de monitoring in het voorjaar van 2018 was het gebied volledig in pionierssituatie.

Figuur 1: De Nederwaard is in het kaartje geel omlijnd. Het telgebied rietmoeras (rood omlijnd) gelegen in de Hoge boezem van de Overwaard (blauw omlijnd) met ten zuidoosten daarvan het Achterwaterschap.

De monitoring van broedvogels is uitgevoerd met behulp van een kano. Door de afwezigheid van vegetatie was goed overzicht op het gebied en de aanwezige broedvogels. Met een kano is rondom het rietmoeras geroeid en aan iedere zijde is een stop gemaakt om het gebied te overzien. Het rietmoeras heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een veld met vooral grote lisdodde en opschot van schietwilg.

Wintervogels zijn meegenomen in de reguliere wintervogeltelling van Overwaard en worden niet separaat geïnventariseerd. Hierom worden deze in het vervolg van de behandeling van dit gebied buiten beschouwing gelaten.

1.3 Leeswijzer

In de voorgaande paragraaf is een korte locatieomschrijving opgenomen. Het rapport is als volgt opgebouwd: In de hoofdstuk 2 wordt besproken op welke manier, onder welke omstandigheden is geïnventariseerd en welke inspanningen daarvoor zijn verricht.

In hoofdstuk 3 worden de instandhoudingsdoelstellingen van broedvogels en niet-broedvogels van het Natura 2000-gebied 'Boezems van Kinderdijk' besproken. In hoofdstuk 4 worden de broedvogels van de Overwaard en Nederwaard besproken. De getelde wintervogels staan beschreven in hoofdstuk 5.

In hoofdstuk 6 worden de broedvogelresultaten van het rietmoeras besproken. In hoofdstuk 7 staan de bijzondere waarnemingen uit 2019.

2 Monitoring

De monitoring van wintervogels en broedvogels is uitgevoerd door de leden van de Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard. De dank gaat uit naar de tellers van 2019 (in alfabetische volgorde): Nieck Alderliesten, Jurie Bieren, Pieter Bieren, Jaap Hamelink, Peter-Paul Klapwijk, Ad Kooij, Richard Slagboom, Corné Stam, Patrick Verhaar, Rik Vinke, Sven Visser, Arie-Willem van der Wal en Bastiaan van de Wetering.

Voor de broedvogels zijn beide boezems bezocht in de periode begin maart t/m half juni. In beide boezems zijn tien bezoeken uitgevoerd. In de Nederwaard is met behulp van een roeiboot geïnventariseerd vanaf de vaarwegen in het gebied. Daarvoor mochten we weer belangeloos gebruik maken van de boot van dhr. Rijdsijk. Tevens mochten we van de familie Rijswijk aan de Molenstraat verschillende keren hun motorboot gebruiken.

In de Overwaard wordt het grootste deel van de tellingen lopend uitgevoerd vanaf de omliggende kades. Voor het varen in de Overwaard beschikt de Natuur- en Vogelwacht inmiddels over een eigen kano. Met behulp van deze kano wordt het rietmoeras geïnventariseerd. Voor de purperreiger, een doelsoort in de boezems, werd begin juni weer een speciaal bezoek ingepland om het aantal nesten in de kolonies te tellen. We mochten daarvoor gebruik maken van de filmboot van het SWEK, die voor deze gelegenheid goed van pas kwam. De zwarte sterns zijn in enkele aparte bezoeken geteld.

2.1 Weer

De telling van 13 maart was met 9 graden en volledige bewolking een gemiddelde maartdag. Echter de kou trad in de week van 13 april nog even binnen toen het tijdens de telling geruime tijd onder 0 bleef. De zwoele wind uit het oosten maakte tijdens de telling van 20 april ruimte voor warmte en zon. De maand mei werd met een gemiddelde temperatuur van 11,7 graden de eerste te koude maand, na 13 te warme maanden. Mei verliep verder vrij droog.

De maand juni vormde wat betreft het weer een maand met allerlei weersomstandigheden. Begin juni sloeg het weer om, naar een vrij koude en natte periode. Pas toen de BMP-monitoring voorbij was, werd het echt warm met temperaturen boven de 20 graden.

Het laatste deel van het telseizoen voor de wintervogels was vrij zacht met relatief hoge temperaturen gedurende de maanden september - december. 2019 was in z'n geheel een van de warmste jaren ooit.

2.2 Inspanning en verantwoording

In deze paragraaf is per telling beschreven op welke wijze deze is uitgevoerd. Daarnaast is weergegeven welke inspanning voor betreffende telling is verricht.

Wintervogeltellingen

De wintervogeltellingen van 2019 zijn in de maanden januari-maart en september-december uitgevoerd. De Hoge boezem van Nederwaard herbergt geen tot weinig soorten wintervogels met een Natura 2000-doelstelling.

De Hoge boezem van de Overwaard daarentegen is een belangrijke plaats voor duizenden rustende smienten en honderden slobbeenden, kuifeenden en krakeenden. De uitvoering van de wintervogeltellingen is te voet gedaan door een wandeling rondom het gebied te maken. De telling is uitgevoerd op de zaterdag het dichtst bij de 15e dag van de maand (zie figuur 2). Het gebied is in de ochtend ruim na zonsopgang rondgelopen, zodat er geen dubbeltellingen met slaappleatsen plaatsvinden.

Er wordt geteld volgens de richtlijnen Watervogel- en slaappleatstellingen van Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Ronde	Datum	Velduren
1	11 januari 2019	3
2	16 februari 2019	3
3	19 maart 2019	3
4	16 september 2019	3
5	14 oktober 2019	3
6	16 november 2019	3
7	12 december 2019	3
	Totaal	21

Figuur 2: overzicht data en inspanning wintervogeltellingen

Broedvogels

Bij de broedvogeltellingen in het voorjaar zijn de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) weer toegepast. Deze methodiek is ontwikkeld door Sovon Vogelonderzoek Nederland en deze organisatie faciliteert dit ook door middel van apps, webapplicaties en digitaal kaartmateriaal. Meer informatie hierover is te vinden op www.sovon.nl/nl/BMP.

De broedvogeltellingen in de Hoge Boezem van de Nederwaard zijn met een boot uitgevoerd. Hierom is het noodzakelijk met twee personen te inventariseren, zodat er dan één persoon kan varen en de ander soorten digitaal kan invoeren. De broedvogeltellingen in de Overwaard zijn te voet uitgevoerd door één persoon, waarbij altijd een tweede persoon mee gegaan is als meerwaarde voor een telling of in opleiding om broedvogelmonitoring te leren.

In de avond van 26 april is langs beide boezems te voet en per fiets een avondtelling uitgevoerd welke gericht was op rallen, uilen en anderen nacht-actieve soorten, de avondtelling is veiligheidshalve door twee personen uitgevoerd.

De broedvogeltellingen van het nieuwe rietmoeras zijn uitgevoerd met de kano, per telling van twee uur zijn twee personen ingezet. Het totaal aantal velduren bedraagt 155 uur, voor de urenverantwoording wordt verwezen naar tabel 3.

Ronde	Datum Nederwaard	uren	Datum Overwaard	Uren	Nieuwe rietmoeras	Uren
1	23 maart 2019	6	23 maart 2019	3	16 maart 2019	5
2	6 april 2019	6	6 april 2019	3	29 maart 2019	5
3	13 april 2019	6	13 april 2019	3	13 april 2019	5
4	20 april 2019	6	20 april 2019	3	21 april 2019	5
5	26 april 2019 (avond)	4	26 april 2019 (avond)	6	26 april 2019 (avond)	1
6	4 mei 2019	6	4 mei 2019	3	4 mei 2019	5
7	11 mei 2019	6	11 mei 2019	3	11 mei 2019	5
8	18 mei 2019	6	18 mei 2019	3	25 mei 2019	5
9	1 juni 2019	6	1 juni 2019 (Purperreiger)	24		
10	1 juni 2019 (zwarte stern)	1	8 juni 2019	3		
11	22 juni 2019	6	15 juni 2019	3		
12			22 juni 2019	3		
Totaal		59		60		36

Purperreiger

Naast de gebruikelijke inventarisaties is begin juni een nestentelling van purperreigers uitgevoerd. In 2019 is deze telling op zaterdag 1 juni in de middag uitgevoerd. Hierbij worden de rietpercelen waarin de reigerkolonies gevestigd zijn betreden. Uiteraard wordt de verstoring tot een minimum beperkt, door zo efficiënt mogelijk te tellen, in kaart te brengen en meteen de kolonie weer uit te gaan.

De ervaren tellers tellen de gehele kolonie in ongeveer 4 uur wordt. Voor een betrouwbare telling zijn 6 personen nodig, maar meestal ligt het aantal deelnemers hoger. De weersomstandigheden waren tijdens deze telling suboptimaal, maar gezien het groeistadium van de juvenielen is gekozen om de telling toch op deze datum uit te voeren.

Zwarte stern

Om de zwarte stern een nestplaats te bieden worden jaarlijks in de Hoge boezem van Nederwaard nestvlotjes uitgezet om een kunstmatige nestplaats te bieden. Dit wordt gedaan omdat natuurlijk drijvende nestplaatsen te weinig voorhanden zijn.

Met behulp van een roeiboot zijn in de laatste week van april de vlotjes op vier verschillende plekken in clusters uitgezet. Om de vlotjes aantrekkelijk en functioneel te maken wordt op ieder vlotje een hoopje plantenresten en modder geponeerd. Dit jaar zijn twintig vlotjes voorzien van gaas om predatie tegen te gaan.

In het najaar zijn de vlotjes weer met de boot uit het water gehaald. De uitvoering is tweemaal door twee personen uitgevoerd, de urenverantwoording is weergegeven in figuur 4.

Figuur 3: Overzicht data en inspanning bmp-tellingen Boezems Kinderdijk.

Activiteit	maand	uren
Uitzetten vlotjes	april	27
Ophalen nestvlotjes	oktober	10
Totaal		37

Figuur 4: Overzicht met veldwerkuren t.a.v. de zwarte stern

Gegevensverwerking

Na afloop van het veldseizoen moet de monitoring gevalideerd, geanalyseerd en gerapporteerd worden. Iedere telling is na afloop geüpload vanaf Avimap naar de server. De ingevoerde gegevens zijn verwerkt met het autocluster. Autocluster berekent het aantal territoria aan de hand van (broedgedrag) criteria. Na het invoeren en berekenen van het aantal territoria per soort, is de data van 2019 vergeleken met de aantallen van eerdere jaren. Opvallende veranderingen kunnen de oorzaak zijn van een fout in de berekening. Na het valideren van de aantallen worden de gegevens tenslotte gebruikt worden voor de rapportage.

De rapportage is geschreven door vijf personen. Naast de data van de monitoring is veel aanvullende gebiedskennis aanwezig, welke ook in voorliggende rapportage verwerkt is. In figuur 5 staat een schematische weergave van de activiteiten onder gegevensverwerking en de daarbij horende urenverantwoording.

Totale tijdinvestering Boezems Kinderdijk	Aantal uren
Tellingen Nederwaard	59
Administratie tellingen Nederwaard	13
Tellingen Overwaard	36
Administratie tellingen Overwaard	10
Tellingen Purperreiger	34
Werkzaamheden Zwarte stern	39
Wintervogeltellingen	28
Coördinatie tellingen	10
Rapportage	70
Totaal	299 uur

Figuur 5: Onderstaande tabel toont de urenverantwoording van de gegevensverwerking van de monitoring, inclusief het totaal aantal bestede uren in het veld.

3 Natura 2000-soorten

De Boezems van Kinderdijk zijn aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege het Europees belang van het gebied voor 7 kwalificerende vogelsoorten. In dit hoofdstuk worden de monitoringsresultaten van deze soorten besproken en ingegaan op de langjarige trend van de (broed)resultaten die voortkomen uit de monitoring en inventarisaties die de leden van de vogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht in 2019 en voorgaande jaren hebben verricht in Boezems van Kinderdijk.

Voor elk van de zogenaamde 'kwalificerende' vogelsoorten in de Boezems van Kinderdijk is een instandhoudingsdoelstelling vastgesteld. In tabel 1.1 zijn de Natura 2000-waarden en hun instandhoudingsdoelstellingen weergegeven. Voor de Zwarte stern geldt een verbeterdoelstelling. De (langjarige) resultaten van de tellingen door leden van de vogelwerkgroep kunnen worden gebruikt om te controleren of deze doelstellingen worden gehaald.

Figuur 6: Natuur 2000 doelsoorten en instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk

	Instandhoudingsdoelstelling
BROEDVOGELS	
Purperreiger	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 75 paren
Porseleinhoen	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1 paar
Snor	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 9 paren
	Verbeterdoelstelling
Zwarte stern	Uitbreiding en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren
NIET-BROEDVOGELS	
Smient	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 3700 vogels (seizoensmaximum)
Krakeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 90 vogels (seizoensmaximum)
Slobeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 vogels (seizoensmaximum)

De doelsoorten dienen als een soort kapstok voor het beheer van het gebied. De Boezems moeten dus ten gunste van de genoemde soorten worden beheerd. Om de zes jaar moet een beheerplan worden geëvalueerd, om te zien of de genomen maatregelen effectief bleken.

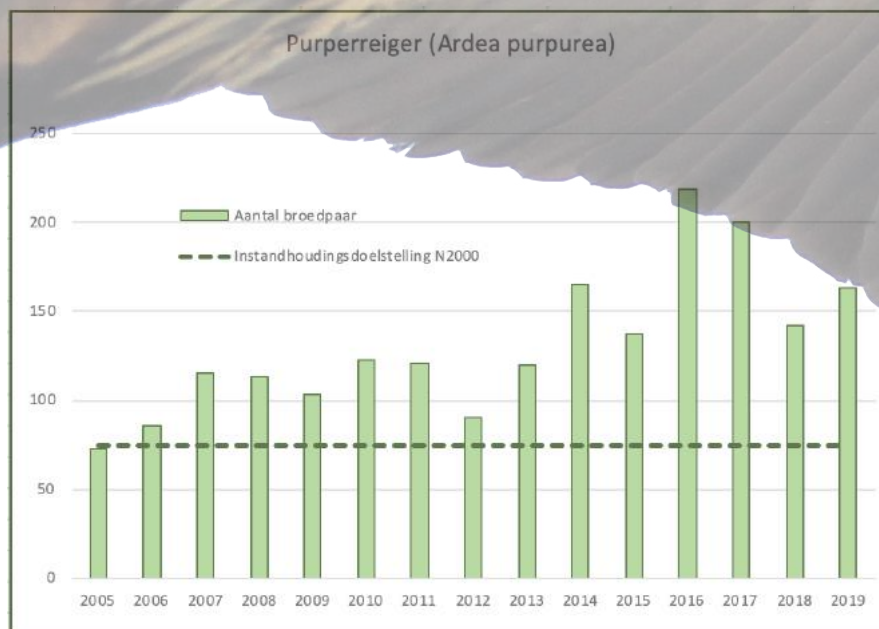
Het huidige beheerplan van Boezems Kinderdijk loopt af. In 2020 wordt gestart met de evaluatie van het huidige beheerplan en het vaststellen van een nieuw plan voor de periode 2020-2026. Vooruitlopend op het beheerplan is door bureau Bui-te-gewoon (onder andere i.s.m. Natuur- en Vogelwacht) een rietbeheerplan geschreven. Dit plan is geldig voor de periode (eind) 2020-2030.

3.1 Broedvogels

Purperreiger

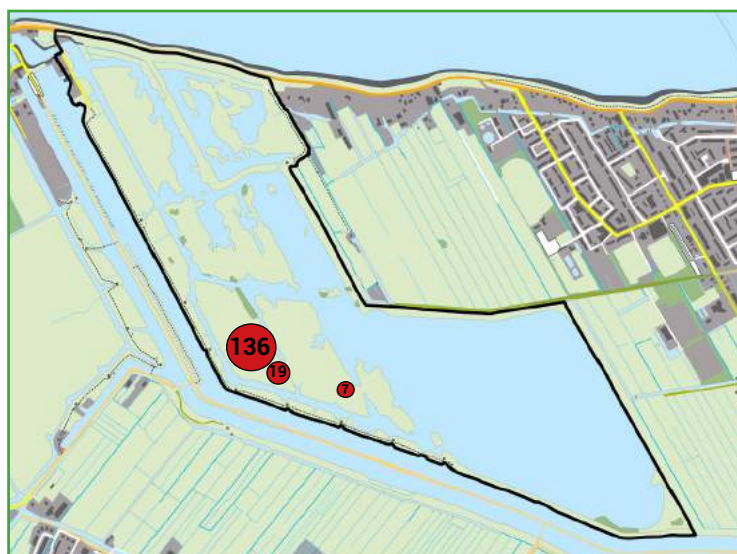
Slecht weer zorgde ervoor dat de purperreigertelling op de vroege ochtend van 8 juni werd verschoven naar de middag. Er werden in totaal 163 nesten gevonden. Dat betekende een kleine stijging in vergelijking met vorig jaar, toen 140 nesten werden geteld. Ook werd weer een nest in de Nederwaard gevonden. Hiermee wordt de Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling van minimaal 75 broedparen ruimschoots behaald.

In het nieuwe rietbeheerplan, dat eind 2020 in gaat, wordt meer rekening gehouden met de purperreiger. Zo wordt het riet in en rond de grote kolonie in de Overwaard (zeer) gefaseerd gemaaid en wordt in de Nederwaard getracht een kern van wat ouder waterriet te creëren. Ook wordt nagedacht over broedgelegenheid in wilgen, mocht de vos de boezems gaan ontdekken. Dit zou bijvoorbeeld goed kunnen in de noordoosthoek van het Nieuw rietmoeras.

Figuur 7: Aantal broedpaar Purperreiger periode 2005-2019 in de Boezems van Kinderdijk

Figuur 8: Locatie en aantal broedpaar Purperreiger 2019 Hooge Boezem van de Overwaard.

Zwarte stern

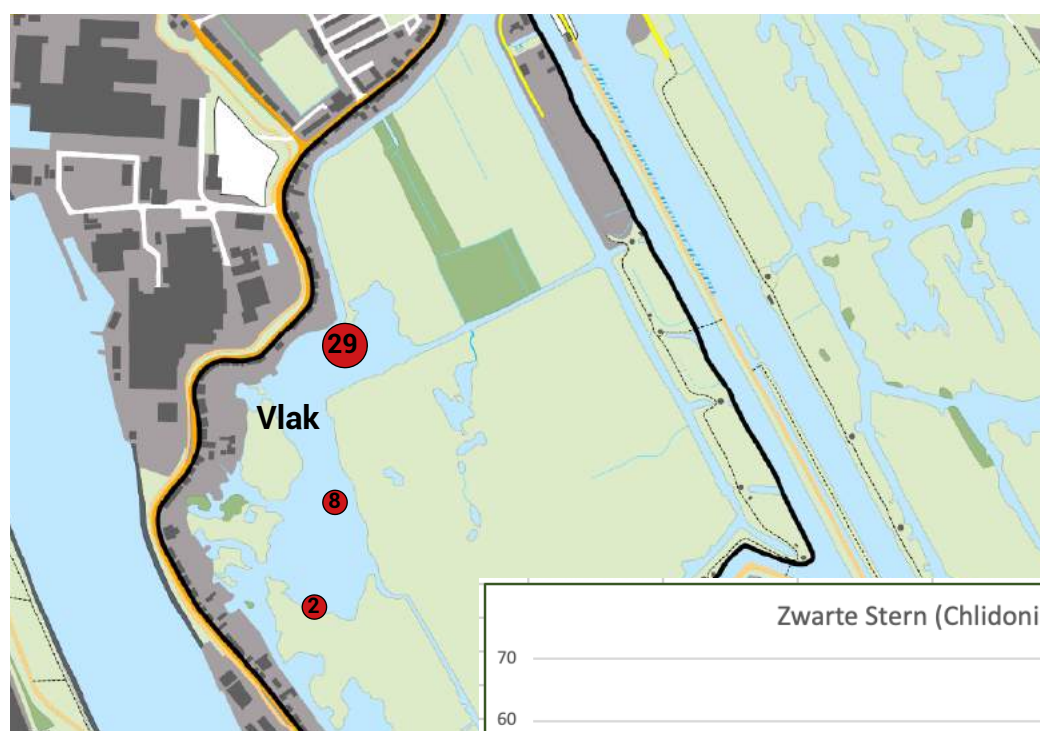
In 2019 ging het gelukkig weer wat beter met de zwarte stern. In totaal waren 39 vlotjes bezet. Dat betekende een stijging van 10 broedpaar in vergelijking met 2018. Hiermee wordt de instandhoudingsdoelstelling van Boezems Kinderdijk (40) overigens nog net niet gehaald. In heel Zuid-Holland was een (kleine) stijging te zien van het aantal broedpaar.

Net als in voorgaande jaren waren de meeste nesten te vinden in de noord-oosthoek van 'het Vlak', waar een mooie luwe hoek is met veel gele plomp. Ook aan de randen van het Vlak waren de vlotjes bezet met 8 en 2 paar.

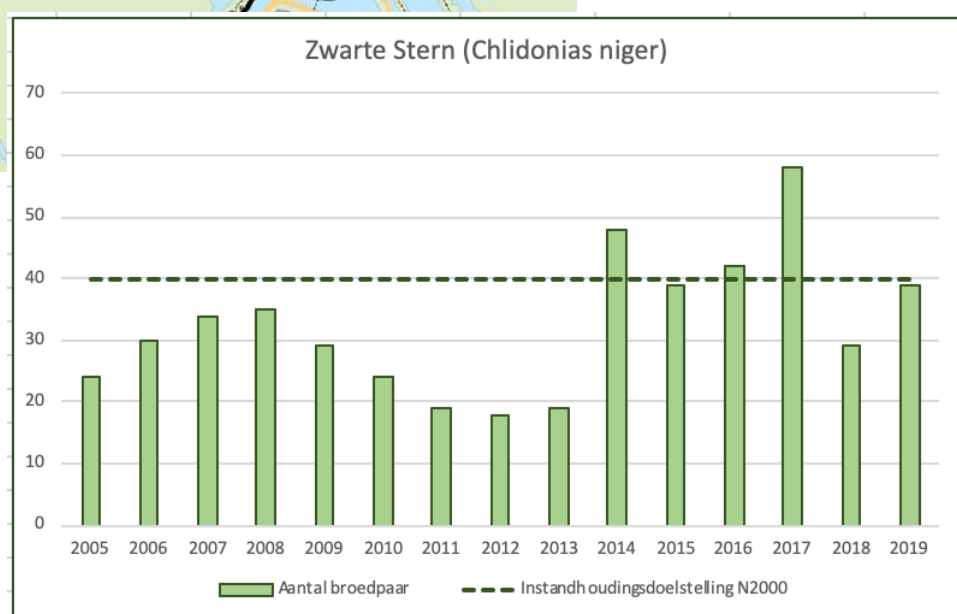
Op de locaties waar in het verleden het gros van de zwarte sterns broedden waren geen nestvlotjes bezet. Vermoedelijk is de drijfbladvegetatie hier nog niet voldoende hersteld na de sanering van deze wateren in 2016/2017.

Afgelopen seizoen werden een aantal nestvlotjes (20) uitgerust met gaas. Het is de bedoeling dat dit de jongen beter beschermt tegen predatie. Er werden dit jaar wat meer rondvliegende juveniele sterns gezien in vergelijking met andere jaren (mond.med.S.Visser), maar exacte gegevens ontbreken. Om er achter te komen of de vlotjes met gaas ervoor zorgen dat meer jong groot worden zal uitgebreider onderzoek nodig zijn.

Figuur 9: Locatie en aantal broedpaar zwarte Stern 2019 Hoge Boezem van de Nederwaard.

Figuur 10: Aantal broedpaar zwarte Stern in de periode 2005-2018

Figuur 11: Corné legt broedvlotjes uit, uitgerust met gaas, voor zwarte stern.

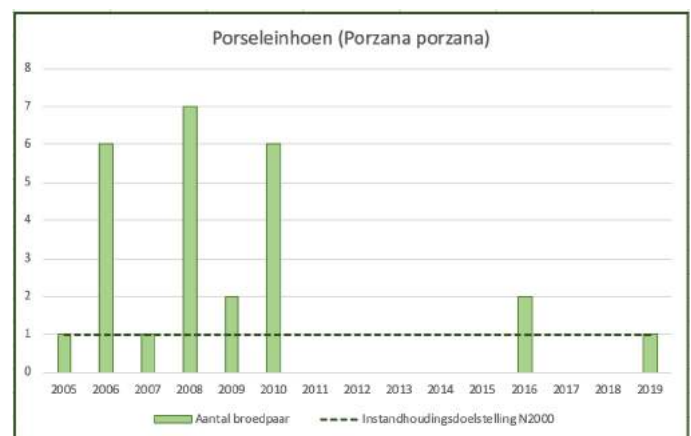
Porseleinhoen

In 2019 werd in de Nederwaard een porseleinhoen gehoord. Deze waarneming betekende het eerste territorium sinds 2016. De porseleinhoen staat bekend om zijn grillig aantalsverloop.

In het nieuwe rietbeheerplan is rekening gehouden met habitat voor de porseleinhoen. In de Nederwaard wordt een laag gelegen deel jaarlijks gemaaid. Door dit rond april te inunderen ontstaat geschikt habitat voor het porseleinhoen.

Figuur 13: Locatie territorium porseleinhoen in 2019
Hooge Boezem van de Nederwaard.

Figuur 12: Aantal territoria porseleinhoen periode 2005-2019

Snor

Een typische rietvogel, die vrijwel alleen is aan te treffen in uitgestrekte overjarige rietvelden. De snor is daarmee een goede indicatorsoort voor de kwaliteit van het rietbiotoop.

Daardoor geven de verspreidingskaarten (zie figuur 15) goed weer waar de mooiste stukjes (overjarig) riet zijn te vinden. In de Overwaard vond een herstel plaats en ging het aantal territoria van 3 naar 6. De snor zit hier alleen aan de westzijde van het gebied waar relatief goed riet is te vinden.

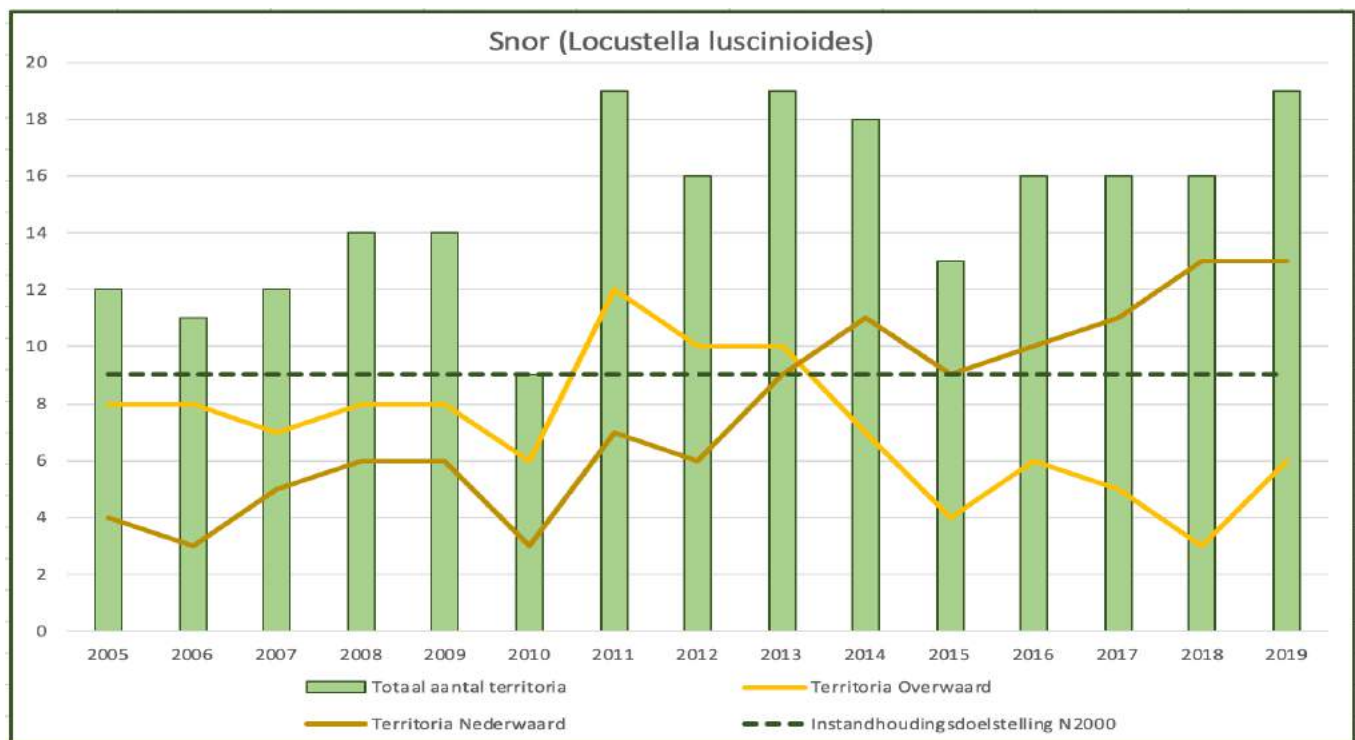
In de Nederwaard bleef het aantal gelijk. Deze winter (2019/2020) is een groot deel van de zuidwest hoek van de Nederwaard na jaren weer gemaaid. Hier bevonden zich in 2019 7 territoria van de snor. We zullen komend seizoen merken welk effect het maaien van deze percelen zal hebben op de populatie in de Nederwaard.

De Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling van minimaal negen paren wordt in 2019, met in totaal 19 territoria, ruim gehaald.

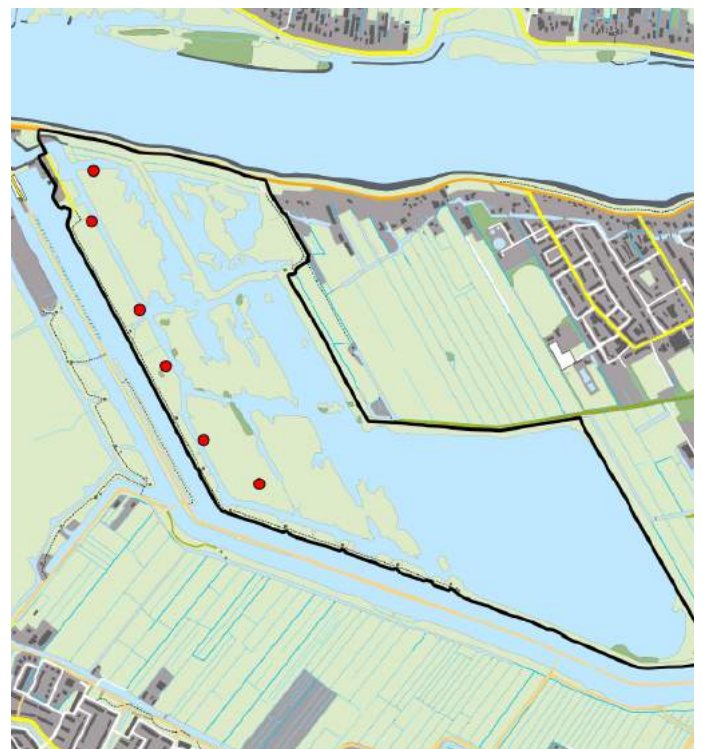
Natuurfilm Alblasserwaard

Filmer Stijn Philips (o.a. Vroege Vogels) maakt in 2019 en 2020 een natuurfilm over de Alblasserwaard. Stijn filmde in het voorjaar in de Nederwaard. Onder begeleiding van Natuur- en Vogelwacht en SWEK (filmboot) maakte hij in de vroege ochtend beelden van o.a. zwarte stern, blauwborst, snor en rietgors. De film van Stijn wordt verwacht in het voorjaar van 2021.

Figuur 14: Aantal territoria van de Snor in de periode 2005-2018

Figuur 15 en 16: De beide kaarten tonen het aantal territoria van de Snor in respectievelijk de Nederwaard (links) en de Overwaard (rechts).

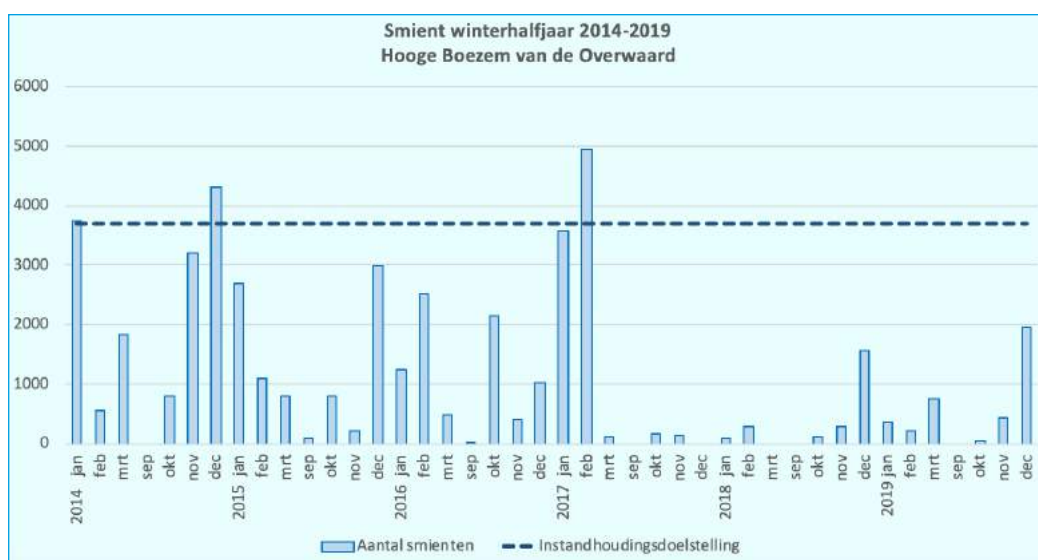
3.2 Wintervogels

Smient

Met de aanleg van het Nieuwe Rietmoeras (zie hoofdstuk 4) is de hoeveelheid open water, ofwel rustgebied voor de Smient, flink afgenomen. Toch verbleef er aan het eind van 2019 nog een flink aantal (1956) smienten op de grote plas in de Overwaard.

De Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling voor deze soort geeft echter een seizoen maximum van ten minste 3.700 vogels aan. Dat is tijdens geen van de tellingen in 2019 gehaald. Het hoogste aantal met 1956 vogels werd geteld op 15 december. Verder fluctueerden de aantallen tussen 35 en 752 smienten. Dit is gemiddeld iets hoger dan in 2018, maar bij lange niet de aantallen van voor 2018.

Sinds het begin van de aanleg van het rieteland (2016) is het aantal overwinterende smienten drastisch gedaald. Vermoedelijk komt dit doordat er minder oppervlaktewater is op de grote plas. Daarnaast overwinteren steeds meer smienten in noordelijkere streken, zeker in de steeds warmer wordende winters.

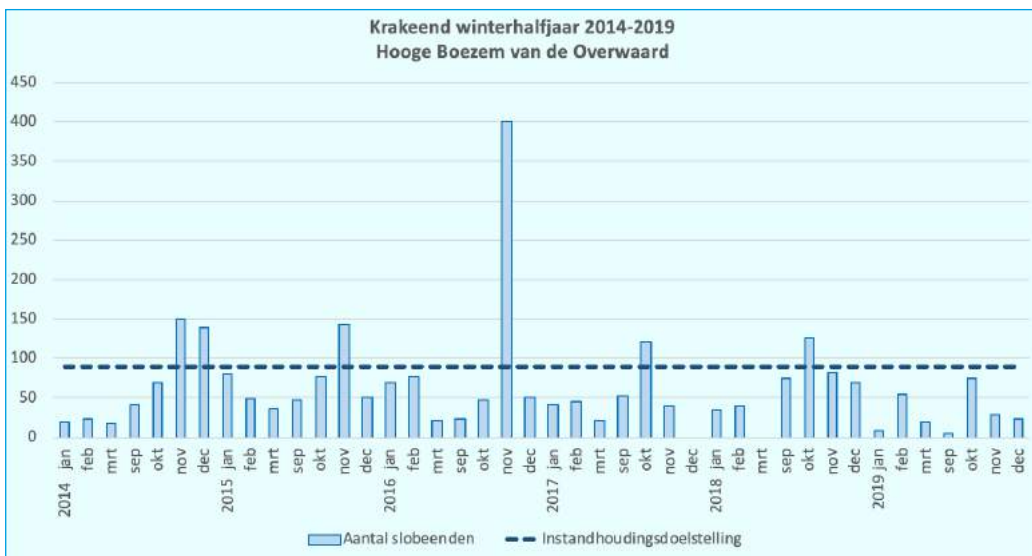
Figuur 17: Aantal Smienten tijdens de wintervogeltellingen in de periode 2014-2019

Krakeend

De Krakeend is één van de meest succesvolle broedvogels van Nederland. Met name sinds begin jaren negentig zien we een stormachtige toename. De wintervogeltrend stijgt minstens zo hard mee. Landelijk van een paar duizend vogels eind jaren '80 tot ruim 30.000 in recente jaren. Ook in de Alblasserwaard is de soort overal te vinden. Tegenwoordig zelfs in de bebouwde kom.

Echter tijdens geen enkele wintervogeltelling werd de instandhoudingsdoelstelling, met het seizoensmaximum van ten minste 90 vogels, gehaald. Het hoogste aantal krakeenden was 75 stuks. Wellicht heeft dit iets te maken met het voedselaanbod in het gebied.

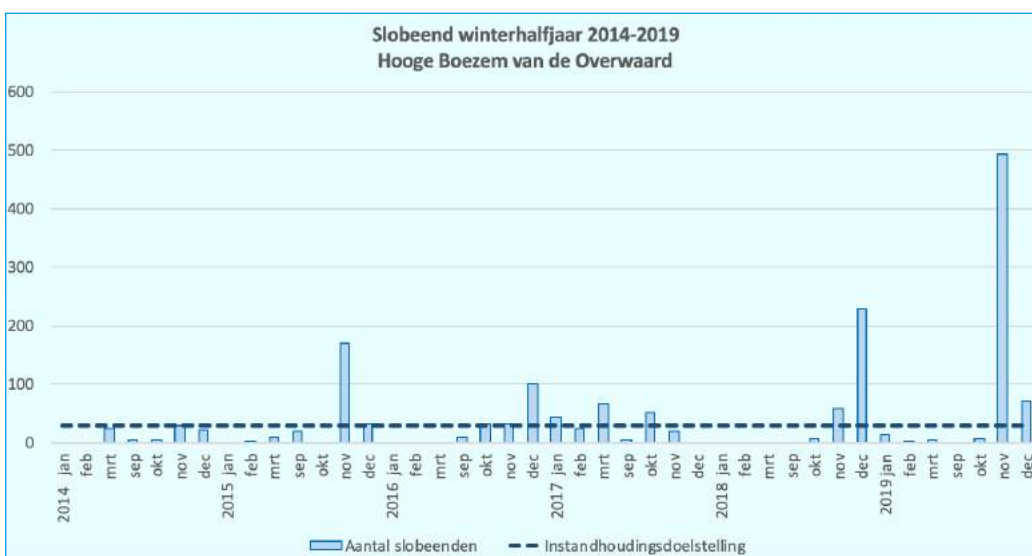

Figuur 18: Aantal Krakeenden tijdens de wintervogeltellingen in de periode 2014-2019

Slobeend

Één van de fraaiste eendensoorten, tevens typische weidevogel, is de slobeend. In de rui-, trek- en wintertijd verblijven de vogels in waterrijke gebieden, soms in grote groepen, zo ook in november 2019 toen bijna 500 slobeenden zich verzamelden in de boezems van Kinderdijk. Zo'n hoog aantal is de afgelopen jaren niet gehaald.

De Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling voor deze soort geeft een seizoensmaximum van ten minste 30 vogels aan. Dit aantal werd dus ruimschoots gehaald. Ook tijdens de telling in december, werd een hoger aantal geteld (70).

Figuur 19: Aantal Slobeenden tijdens de wintervogeltellingen in de periode 2014-2019

4 Broedvogels

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving alle broedvogels die niet in het Natura 2000-aanwijzingsbesluit aangewezen zijn als instandhoudingssoort van de Boezems van Kinderdijk. Per soort wordt de aantalsontwikkeling besproken en wat de mogelijke oorzaak van een toe- of afname is.

In dit hoofdstuk zijn drie categorieën onderscheiden: rietbroedvogels, struweelbroedvogels en overige broedvogels.

4.1 Rietvogels

Roerdomp

Van deze geheimzinnige moerasvogel kon in 2019 1 territorium genoteerd worden en wel in de Overwaard. Het betreft slechts 1 waarneming van een 'hoempende' vogel op 6 april, maar deze waarneming viel binnen de datumgrenzen en was voldoende voor het aanmerken van een territorium. De roerdomp is, zo lang er gemonitord wordt, nooit een algemene broedvogel van het gebied geweest, hoewel je deze soort misschien toch in iets grotere aantallen zou verwachten in de boezems. Wellicht voldoet het foerageerhabitat niet aan de voorwaarden voor deze fraaie reiger. In 2005 en 2015 is in zowel de Overwaard als Nederwaard een territorium roerdomp de boeken ingegaan. In de andere jaren één of vaak ook nul territoria in het hele gebied. Het blijft een leuke verrassing om tijdens een monitoringsronde een roerdomp te horen.

Bruine kiekendief

De bruine kiekendief valt ten eerste op door z'n grootte, maar vooral door de manier van jagen: al zwevend laag boven rietvelden en watergangen zijn ze op zoek naar muizen en jonge vogels. In 2019 broedden drie paren in het boezemgebied waarvan 2 in de Overwaard en 1 in de Nederwaard. Dit aantal is vermoedelijk wel een ondergrens. Sommige paren / nesten ontsnappen soms toch aan de aandacht, je moet maar net tijdens de monitoringsronde een prooioverdracht waarnemen bijvoorbeeld. Of ze komen nét niet aan de benodigde waarnemingen voor een geldend territorium.

Landelijk gaat de soort al jaren langzaam maar zeker achteruit als broedvogel. In het boezemgebied was de soort jarenlang vrij stabiel met totaal 4 of 5 broedparen tot en met 2008, daarna zijn de aantallen wat meer gaan fluctueren. Vooral in de Overwaard nam de soort even toe naar 4 of 5 territoria, de laatste jaren zijn de aantallen weer vrij stabiel op een laag niveau van 1 of 2 broedparen per deelgebied. In de winter van 2019/2020 overwinterde een bruine kiekendief in Kinderdijk.

Waterral

De waterral heeft met de roerdomp gemeen dat ze zich in het broedseizoen nauwelijks laten zien. 's Winters is dat iets makkelijker, vooral als er sneeuw of ijs ligt, al blijft het een uitdaging. Maar de waterral laat geregeld van zich horen uit het dichte riet. De karakteristieke schreeuw, ook wel omschreven als 'gillend speenvarken', valt goed genoeg op. De meer monotone en wat zachtere baltsroep iets minder. Opvallend is de aantalsontwikkeling van deze soort in het boezemgebied.

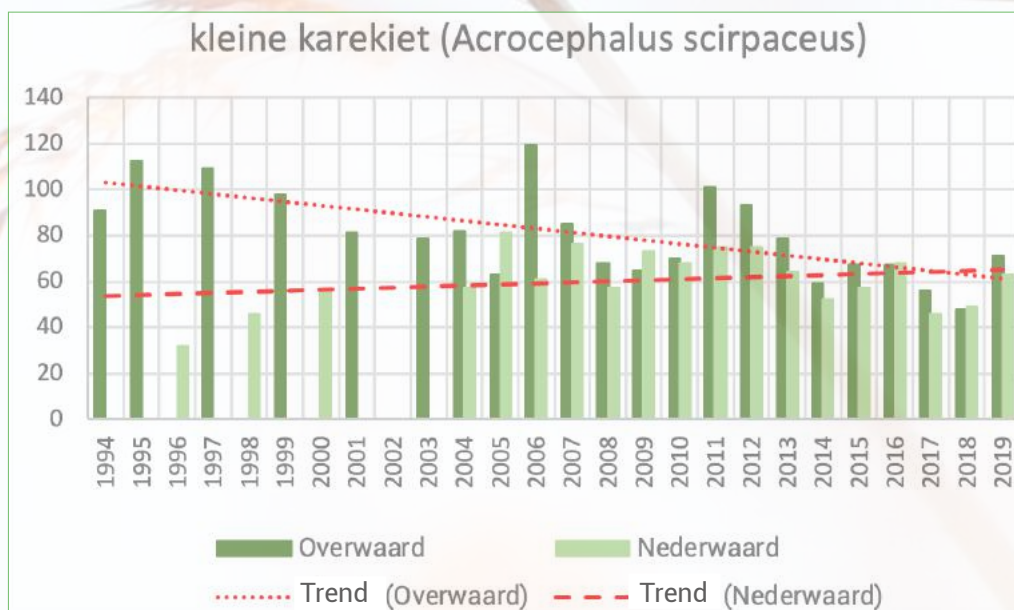
Jarenlang was de waterral, zij het fluctuerend, met meerdere territoria aanwezig. De soort kan vrij slecht tegen koude winters en droge voorjaren. Vanaf 2013 namen de aantallen echter serieus af en in 2017 en 2018 kon in het hele gebied zelfs geen één territorium genoteerd worden. De soort leek bijna verdwenen, maar in 2019 zien we weer een verrassende comeback met twee territoria in de Nederwaard een één in de Overwaard.

Rietzanger

De rietzanger is een vogel van rietlanden en andere oevervegetaties en bouwt zijn nest meestal in landriet. Zijn ideale leefomgeving bestaat uit een combinatie van jong en overjarig riet en een dichte, deels hoog opschietende kruidlaag. In 2019 bevatte de Overwaard en Nederwaard respectievelijk 33 en 32 territoria van de rietzanger.

Kleine karekiet

De afname van 101 territoria in 2011 naar 48 territoria in 2018 lijkt gekeerd na het broedseizoen van 2019 toen 71 territoria in de Overwaard zijn vastgesteld. Vrijwel alle territoria van de kleine karekiet zijn gelegen aan de randen van de Overwaard. Een ronde met de kano leverde nauwelijks extra territoria op van kleine karekieten op in middelste rietlanden de Overwaard. In de Nederwaard zijn 63 territoria van de kleine karekiet vastgesteld, hier is sprake van een gemiddeld jaar.

Figuur 20: Aantal territoria kleine karekiet Overwaard en Nederwaard periode 1994-2019

4.2 Struweelvogels

Winterkoning

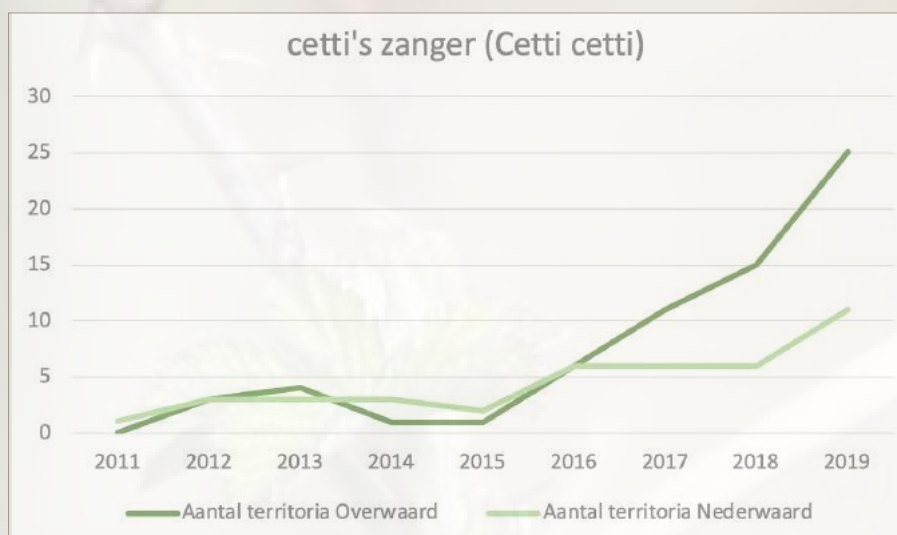
Ondanks de naam doet vermoeden ook een wintergevoelige soort. Na een flinke koudeperiode zoals in december 2010 of februari 2012 kan de populatie winterkoningen behoorlijk in elkaar zakken. In de Overwaard zijn 16 territoria en in de Nederwaard 14 territoria vastgesteld. Landelijk en in het boezemgebied is dat ook goed te zien: een dip eind jaren negentig en ook rond 2010. De hoge aantallen in de tussenliggende periode bewijzen dat de stand weer snel kan herstellen na een aantal zachte winters. Opvallend echter dat de landelijke trend na 2013 weer omhoog schiet, terwijl de aantallen in de Overwaard sindsdien blijven afnemen. In de Nederwaard zien we de eerste jaren na 2010 nog een opleving van de aantallen, maar wordt de soort na 2016 toch ook steeds iets minder waargenomen.

Blauwborst

Een fraaie en landelijk goed scorende zangvogel. Eén van de eerste trekvogels uit Afrika die zich in het vroege voorjaar laat horen vanaf een Hollandse rietsengelt of vanuit een kleine struik. Opvallend dat de soort in de Overwaard van 2004 tot en met 2006 goede jaren meemaakte met 18 tot 20 territoria, maar daarna terug zakte en lange tijd redelijk stabiel bleef op circa 12 territoria. 2019 was echter weer een topjaar met maar liefst 21 territoria. In de Nederwaard daarentegen is dit jaar sprake van vrij mager jaar met 6 territoria.

Cetti's zanger

Eén van de succesverhalen onder de Nederlandse broedvogels van het moment. Vooral de Biesbosch is het afgelopen decennium een bolwerk van Cetti's zangers geworden. Vanuit daar is de soort hard bezig met een opmars richting alle hoeken van het land. Met struweel verruigde rietgorzen hebben de voorkeur bij de Cetti's zanger. Vanuit struikgewas, meestentijds diep verscholen, laten ze hun luide en karakteristieke zang horen. In 2011 verscheen het eerste territorium op de lijst, in de Nederwaard. De eerste jaren bleven de aantallen vrij stabiel op een laag niveau, na 2016 is de soort explosief toegenomen en in 2019 werden in totaal voor het gebied maar liefst 36 territoria genoteerd, 11 in de Nederwaard, 25 in de Overwaard. Het is één van de algemenere boezemsoorten geworden!

Figuur 21: Aantal territoria cetti's zanger Overwaard en Nederwaard periode 2011-2019

Bosrietzanger

De laatste paar jaar doet deze soort het erg goed in het boezemgebied. In de Overwaard in 2018 13 territoria en in 2019 12. In de Nederwaard in 2018 vier territoria en in 2019 10. Terwijl de aantallen in beide deelgebieden normaal schommelden rond zes respectievelijk drie territoria. Naast het feit dat de soort in de Overwaard enigszins zal profiteren van de verruiging, zullen de hoge aantallen van de laatste jaren vooral een gevolg zijn van een hoge winteroverleving in Afrika. In ieder geval in 2019 beleefde de soort ook landelijk een topjaar.

Grasmus

De eenvoudige, maar luide zang van de grasmus is steeds vaker te horen in het boezemgebied. De aantallen kunnen nogal fluctueren, maar vóór 2010 was er meestal niet meer dan één vogel te horen in de Overwaard. Vanaf 2010 waren dit er geregeld drie in de Overwaard en twee in de Nederwaard. 2018 was een goed jaar voor de grasmus in de Overwaard met zes territoria. In 2019 moest dit deelgebied het met twee territoria minder stellen, maar beleefde de soort in de Nederwaard juist weer een erg goed jaar met vijf territoria. De landelijke trend is de laatste jaren stabiel, na een gestage toename tot 2010.

Zwartkop

De grafiek van de zwartkop in het boezemgebied heeft veel weg van een berglandschap. De aantallen fluctueren sterk, al blijven ze in beide deelgebieden altijd onder de 10 exemplaren. Ook landelijk fluctueren de aantallen, maar minder sterk en gaat het de zwartkop over het algemeen voor de wind. Daarnaast is door het uitblijven van echt strenge winters de kans steeds groter om ook in de winter een zwartkop tegen te komen. De Overwaard herbergt in goede jaren 4 tot 6 territoria zwartkoppen, in mindere jaren 1 tot 3. In de Nederwaard is dat 3 tot 6 respectievelijk 0 tot 2. 2019 was met 4 territoria in de Overwaard en 1 in de Nederwaard een vrij gemiddeld jaar voor deze soort.

Tjiftjaf

De tjiftjaf is een soort die al in het vroege voorjaar kan zingen, in zachte winters soms al begin februari. Landelijk nemen de broedvogelaantallen licht toe. In de Nederwaard zijn de aantallen al een jaar of 10 stabiel met 9 tot 12 territoria. In de Overwaard namen de aantallen in de beginjaren langzaam toe tot het topjaar 2011, toen 17 territoria genoteerd werden. Daarna ging het in dit deelgebied behoorlijk bergafwaarts met deze soort, in 2018 bereikte de stand een dieptepunt met zes territoria. 2019 was weer een opvallend goed jaar voor deze soort in het gebied. In beide deelgebieden 15 territoria. Voor de Nederwaard een record, in de Overwaard komt dat aantal in de buurt van topjaar 2011. Wat deze trend veroorzaakt lijkt wat onduidelijk.

Fitis

De fitis kende in 2019 weer een kleine opleving in de Overwaard met 24 territoria. Deze soort laat landelijk een afnemende trend zien. Hierom is de aanwezigheid vanuit dit oogpunt gezien een opsteker voor deze soort. Gezien de toename van Afrika-zangers in 2019 lijkt dit de reden te zijn dat de fitis zich met meer territoria vestigde in de Overwaard. De aantallen van de Nederwaard zijn met 4 territoria gestabiliseerd op een dieptepunt.

Sprinkhaanzanger

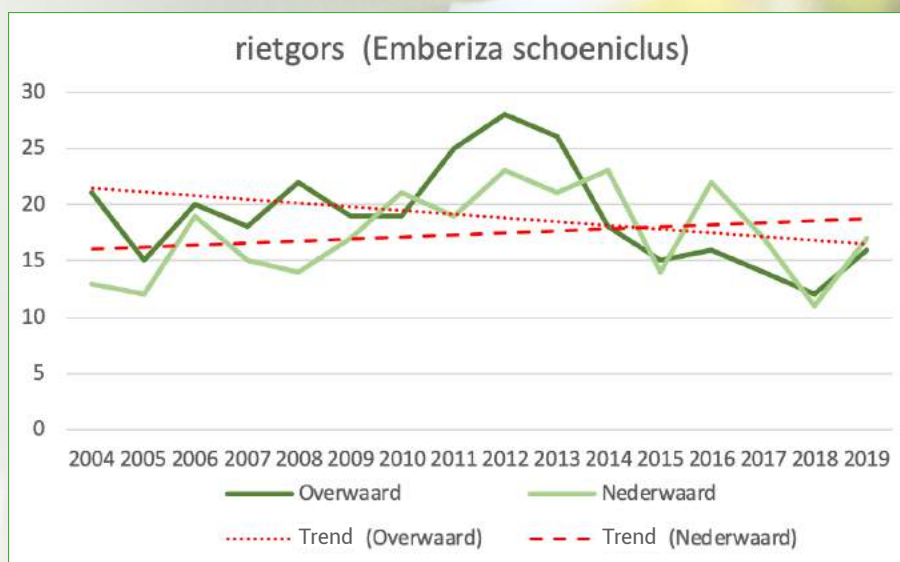
De sprinkhaanzanger broedt in natte ruigtevegetaties in open gebieden, 2019 was met 4 territoria in de Nederwaard een recordjaar voor de sprinkhaanzanger. De Overwaard bevatte net als voorgaande jaren geen territorium van de sprinkhaanzanger.

Spotvogel

De spotvogel is een kwetsbare soort van de Rode Lijst en is in 2019 met 2 territoria vastgesteld in de Overwaard en 1 territorium in de Nederwaard. De spotvogel profiteert net als bovenstaande soorten van het toenemende struweel in de Nederwaard.

Rietgors

Van 1990 tot 2005 nemen de landelijke broedvogelaantallen van de rietgors vrij fors toe, daarna blijven de aantallen meer stabiel of nemen nog licht toe. In het boezemgebied nemen de aantallen vanaf de eerste monitoringsjaren tot 2012 toe. In de Overwaard van rond 15 exemplaren rond 2000 tot 28 in 2012, in de Nederwaard van 9 rond 2000 tot 23 in 2012. Na 2012 dalen de aantallen flink, met name in de Overwaard. In dat deelgebied bereikte de soort in 2018 een dieptepunt met 12 territoria. 2019 was weer een beter jaar met 17 territoria in de Overwaard en 16 in de Nederwaard. Met name in de Overwaard heeft de soort steeds minder geschikt broedhabitat voor handen. In de Nederwaard is dat nog enigszins anders, hoewel het maaibeheer in positieve zin aangepast zal moeten worden willen de aantallen nog toe gaan nemen.

Figuur 22: Aantal territoria rietgors Overwaard en Nederwaard periode 2004-2019

4.3 Overige broedvogels

In dit hoofdstuk worden alle overige broedvogelsoorten uitgelicht. Bijvoorbeeld ganzen die een belangrijke positie innemen in het boezemgebied, zowel in het aantal broedparen als in de effecten hiervan op de kwaliteit en kwantiteit van het riet. Andere soorten zijn gekozen omdat hun aantallen juist toenemen of afnemen.

Fuut

De aantallen territoria van de fuut van 2008 t/m 2017 vrij stabiel, de laatste paar jaar zijn de aantallen vrij duidelijk aan het dalen, vooral in de Overwaard. In zowel Over- als Nederwaard zijn 6 territoria vastgesteld, een jaar eerder waren dat er nog 7 in beide deelgebieden. Wellicht heeft de soort in de Overwaard last van verminderende helderheid van het water door sterk fluctuerende waterpeilen, bodemberoering door karperachtigen en ganzen en afbraak van veen. Wat het eerste betreft, de sterk fluctuerende waterpeilen, hiervoor zijn ondertussen maatregelen genomen wat de waterkwaliteit en -helderheid hopelijk ten goede komt. In de Nederwaard zijn bovengenoemde toestanden in mindere mate aan de orde.

Grauwe gans

Hoort absoluut in het rijtje van meest besproken boezemsoorten thuis. Waar vogelend Nederland rond de eeuwwisseling nog euforisch was over de comeback van deze soort als broedvogel, daar kost de spectaculaire toename van de broedvogelaantallen terreinbeheerders tegenwoordig heel wat hoofdbrekens. De enkele tientallen paren in de jaren 2000-2010 klinken heel aardig, het tegenwoordige (totale) aantal van bijna 2.200 paren is toch een ander verhaal.

Het grootste gedeelte van de grauwe ganzen verblijft in de Overwaard, met ca. 1900 broedparen. De rest is verdeeld over de Nederwaard, waar de aantallen tot op heden nog enigszins beheersbaar lijken te blijven met 250 paar. De resterende 66 paren bevonden zich in het nieuwe rietmoeras. Dergelijke aantallen hebben enkele ongewenste gevolgen. Dat begint al bij het inventariseren zelf, aangezien vroeg in het seizoen zingende soorten als rietgors en blauwborst nauwelijks meer boven het ganzenkabaal uitkomen. In de rietvelden bevinden zich tegenwoordig een uitgebreid infrastructuur van looppaden, veroorzaakt door de ganzen.

Vanzelfsprekend betekent dit verlies van habitat voor andere, meer specialistische soorten. Tevens wordt de afbraak van de rietlanden versneld. De bodem wordt platgetrapt en kaalgevreten, het lukt jong riet niet om uit te groeien tot de karakteristieke wuivende goudgele halm in de winter, die de bodem bij elkaar houdt. Uiteindelijk is stinkende bagger het resultaat, waarop zelfs geen brandnetel meer kan groeien en die uiteindelijk stukje bij beetje, of ook in grote delen, verdwijnt in het water.

Opvallend is het feit dat intensieve bestrijding van ganzen in en rond het boezemgebied, tot op heden niet heeft geleid tot een terugloop in de broedvogelaantallen. Sterker nog, ze nemen alleen nog maar toe. Elk jaar lijkt het dat de aantallen hun top zo'n beetje wel bereikt zullen hebben, steeds wordt die gedachte weer door de feiten ingehaald. Ondertussen is helaas al een flinke oppervlakte aan rietvelden verdwenen, wat overigens mede aan andere factoren is te wijten zoals negatieve chemische processen in water, lucht en op het land.

Ondertussen wordt in overleg met de beheerder nagedacht over gerichte acties om het gebied te beschermen. Zo zullen er bijvoorbeeld proeven uitgevoerd worden waarbij stukken rietoevers afgezet worden met gaas, om deze randen zodoende te beschermen tegen ganzenvraat. Het is zaak deze soort goed te blijven volgen, om veranderingen in aantallen en habitat steeds vast te blijven leggen waarop de juiste maatregelen genomen kunnen worden.

Grote Canadese gans

Een nog grotere ganzensoort dan z'n grauwe familielid, die ook een ander patroon in aantalsverandering laat zien. Weliswaar zijn de broedvogelaantallen van deze soort de laatste paar jaar flink gestegen, toch loopt het vooralsnog niet zo uit de hand als bij de grauwe gans. Dit jaar in de Overwaard 107 en in de Nederwaard 14 paren.

Hoewel van de grauwe gans tijdens de inventarisatierondes nogal eens nesten worden gevonden en genoteerd, gebeurt dit bij de grote Canadese gans zelden. Deze belanden meestal als paartje op de broedvogellijst. Vaak verblijven ze aan het begin van het broedseizoen in vrij kleine groepen op open water.

Figuur 23: Patrick en Bastiaan zetten stukken riet af als proef tegen ganzenvraat

Brandgans

In 2016 schoot het aantal territoria van deze vrij kleine zwart-witte gans omhoog van 2 naar 15. Dat blijkt tot op heden echter een eenmalige ervaring. De afgelopen drie jaren zijn de aantallen stabiel op 6-7 territoria, allen in de Overwaard. In de Nederwaard staat deze soort alleen in 2011 met één territorium op de broedvogellijst. Opvallend dat deze soort in het boezemgebied, en voor zover we kunnen zien ook in de hele Alblasserwaard, niet explosief toeneemt als broedvogel. Dit in tegenstelling tot het dichtbij gelegen Deltagebied, waar deze van oorsprong Arctische soort tegenwoordig met vele duizenden paartjes tot broeden komt.

Nijlgans

Deze grote exotische eend beleefde een topjaar in de Overwaard, met 23 territoria totaal. In de Nederwaard 2 paren, waar de soort al 15 jaar een stabiele trend vertoont van één tot drie territoria. In de Overwaard beweegt de trend om onduidelijke redenen sterker op en neer. Evenals bij de grote Canadese gans wordt bij de Nijlgans meestal geen hogere broedcode gehaald dan 'paar in broedbiotoop' (3).

Slobeend

De slobeend is aangewezen als niet-broedvogel in het Natura 2000-gebied, maar sinds 2010 ook vaste broedvogel in de Overwaard. Deze vogel van bloemrijke weides en slootkanten is met 5 territoria vastgesteld in de Overwaard maar ontbrak in de Nederwaard. Deze 5 territoria zijn het hoogste aantal wat ooit is vastgesteld in de Overwaard. Sinds 2014 is de slobeend niet meer vastgesteld als broedvogel van de Nederwaard.

Krakeend

Landelijk is de krakeend een succesnummer. Hoort, samen met onder andere de cettis' zanger en grauwe gans, in het rijtje van sterkst toenemende broedvogelsoorten in Nederland. In het boezemgebied is dat niet zo sterk te zien, wat ook niet vreemd is. De krakeend is een echte soort van graslanden, het agrarisch gebied dus. Maar ook een moerasgebied voldoet als broedhabitat kenmerkend aan de eisen van de krakeend, al gedurende 15 jaar komt de soort met 5-10 territoria in het boezemgebied voor. In de Nederwaard blijft de soort ook de laatste jaren stabiel met 3-4 territoria. In de Overwaard beleefde de krakeend een topjaar met 11 territoria.

Zomertaling

Een soort die normaliter niet zo snel op het broedvogeloverzicht van een moerasgebied voorkomt. Zeg je zomertaling, zeg je kruidenrijk grasland. Weidevogelgrasland dan wel. De zomertaling heeft namelijk ook veel te lijden onder de intensivering en schaalvergroting van de landbouw. In op de juiste wijze beheerde gebieden kan de soort nog succesvol tot broeden komen.

Bijna jaarlijks worden tijdens de broedvogelrondes in het boezemgebied wel zomertalingen waargenomen. Meestal is dat echter tijdens vroege of juist de laatste rondes in het seizoen, wanneer de voorjaars trek of najaars trek aan de gang is. In mei horen de vogels ergens in de polder op eieren te zitten of al jongen groot te brengen. Opvallend is daarom het feit dat in 2019 tijdens twee mei-rondes (4 en 18 mei) een paartje zomertalingen is waargenomen, ter hoogte van de griend in de Nederwaard. Duidelijke aanwijzingen voor broeden waren er niet, maar het was volgens de regels voldoende om als broedvogel op de lijst terecht te komen.

Torenvalk

Een soort die nog niet eerder besproken is in een boezemverslag. Het zal wellicht te maken hebben met het feit dat het één van de zeldzaamste broedvogels van het boezemgebied is. Van 1994 (eerst beschikbare telling) tot 1999 broedde er een paartje torenvalken in de Overwaard. Waar precies is niet duidelijk. Rond de eeuwwisseling verdween de soort van de broedvogellijst. Sinds 2016 broedt er jaarlijks weer een paartje in de Overwaard, in de geplaatste kast onderaan de Schoordijk. Hier zijn al vele jongen uitgevlogen.

Bosuil

Een soort die niet zo snel op de broedvogellijst van een moerasgebied terecht zal komen. In Kinderdijk is het toch mogelijk, dankzij grote en groene tuinen met grote bomen aan de West-Kinderdijk, de rand van de Nederwaard. Tijdens de avondronde van 26 april werden piepende jongen gehoord in de tuin achter het kantoor van IHC. Een deel van de Nederwaard zal door de uilen ongetwijfeld als jachtgebied gebruikt worden. Nieuw is dit fenomeen niet, in 1998 en 2010 is ook één territorium in de Nederwaard vastgesteld.

Fazant

Een algemeen bekende soort, die niet oorspronkelijk inheems is in West-Europa, maar in de Romeinse tijd is ingevoerd. Ondertussen kunnen we er niet meer omheen en komt de soort wijdverbreid in Nederland als broedvogel voor. Wel is het zo dat de landelijke trend al jaren gestaag afneemt doordat vanaf 1978 het uitzetbeleid (ten behoeve van de jacht) is afgebouwd, al lijken de aantallen de laatste jaren te stabiliseren. Het mannetje is vrij groot en kleurrijk, het vrouwtje is onopvallend bruin. In de baltstijd vallen de mannetjes op wanneer ze vanaf open plekken hun luide schelle baltsroep laten horen.

Buiten dit seizoen gedragen ze zich meestal vrij onopvallend, en hebben al menige wandelaar de stuipen op het lijf gejaagd wanneer ze vlak voor hun voeten met luid kabaal opvlogen. De broedvogeltrend van de fazant in het boezemgebied was jarenlang stabiel, met meestal 6 tot 9 territoria. Sinds 2016 heeft zich echter een daling van de aantallen ingezet, in zowel Over- als Nederwaard. In 2019 1 territorium in de Overwaard en 2 in de Nederwaard. Er is hiervoor geen duidelijke verklaring te geven.

Waterhoen

Het waterhoen is gevoelig voor koude winters en droge voorjaren. In zulke jaren vertonen de broedvogelaantallen nogal eens een flinke dip. In de landelijke trend is dat goed te zien in de jaren 1996 en 1997, alsook tussen 2009 en 2013. In de broedvogeltrend van het boezemgebied is dat ook enigszins te zien. Wat wel opvalt is de vrij forse daling van de aantallen tussen 2007 en 2014, uitgezonderd een opleving in 2010 en 2011. Vanaf 2014 zijn de aantallen weer vrij stabiel, in 2018 en 2019 in zowel Over- als Nederwaard 6 territoria.

Kokmeeuw

Al sinds de start van de broedvogeltellingen is de soort als broedvogel in het boezemgebied aanwezig, zij het lange tijd met slechts enkele broedparen. Vanaf 2010 is de soort flink toegenomen, en heeft daarbij meerdere malen gewisseld van deelgebied. De eerste serieuze toename vond in de Nederwaard plaats, met 20 broedparen in 2010 tot 55 in 2013. Daarna zakten de aantallen weer tot jaarlijks maximaal 10. Vanaf dat moment vestigde zich echter een groeiende kolonie in de Hoge Boezem van Nieuw-Lekkerland, in een gebied met flinke pluimzegge-pollen.

De aantallen bereikten hier in 2017 het maximum van 124 broedparen. In 2018 zakten de aantallen hier iets terug tot 115 paren. Dat aantal betreft niet alleen de laatstgenoemde kolonie, maar in dat jaar ontstond al een nieuwe kolonie diep in de Overwaard op kale grond, in de buurt van de zesde molen. In dat jaar ontstond er tevens een nieuwe kolonie in het nieuwe rietmoeras, waar direct al 105 paren broedden op de nog overwegend kale grond. In verslagjaar 2019 was de 'Lekkerlandse kolonie' leeg, maar dat werd ruimschoots gecompenseerd door de kolonie in het rietmoeras, waar maar liefst 375 paren genoteerd werden. In de nieuwe kolonie in de Overwaard werden 30 paren genoteerd. De vlotjes van Nederwaard boden in 2019 een nestplaats aan 5 paar kokmeeuwen.

Houtduif

Lange tijd was de houtduif een stabiele broedvogel in het boezemgebied met meest 10 – 15 territoria. Opvallend is de terugval in 2014, toen in totaal zes territoria genoteerd werden, tegen 14 een jaar eerder. Pas sinds 2018 krabbelt de soort duidelijk weer op, en was in verslagjaar weer terug op het oude niveau met vijf paren in de Overwaard en acht in de Nederwaard. Wat die tijdelijke inzinking heeft veroorzaakt is onduidelijk. In de Nederwaard broeden vrijwel alle houtduiven aan de rand van het gebied, tegen de bebouwing aan waar veel geschikte bomen staan om te nestelen. In de Overwaard broedt de soort vooral in de buurt van molens en in de ruige zuidoosthoek.

Gierzwaluw

Een nieuwe broedvogel voor het boezemgebied. Althans, nieuw verschenen op de broedvogellijst. In het gebied zelf broeden uiteraard geen gierzwaluwen, die sterk gebonden zijn aan stedelijk gebied. In een molen zou het wellicht nog mogelijk zijn. De gierzwaluwen die in 2019 genoteerd werden bevonden zich in een woning aan de West-Kinderdijk, langs de Nederwaard. Deze lintbebouwing herbergt ongetwijfeld al langer en meer broedparen gierzwaluwen, maar zijn nu voor het eerst met territoriumgedrag waargenomen tijdens een BMP-ronde.

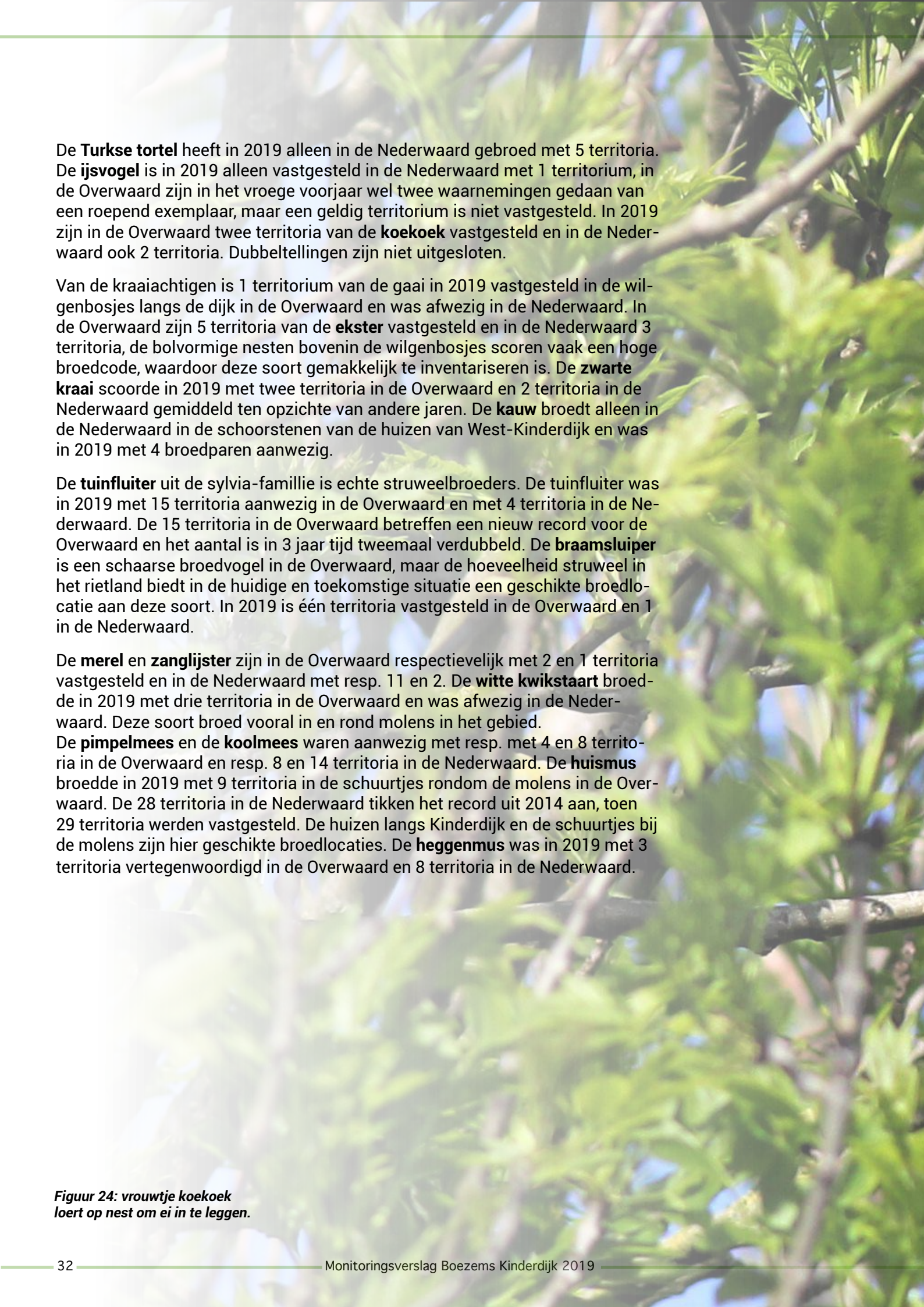
Andere soorten

De **knobbelzwaan** is nooit talrijk geweest in het boezemgebied. Al jarenlang schommelen de aantallen tussen 0 en 3. In 2019 is 1 territorium in de Nederwaard vastgesteld. Aan geschikte nestplekken zal het niet meteen liggen, eerder aan het ontbreken van geschikt foerageergebied. Evenals we van de broedende ganzen in het boezemgebied waarnemen, trekken ook de knobbelzwanen met hun kleine jongen al snel naar de sloten van naastgelegen polders om hier op kroos te foerageren.

De **bergeend** is in 2019 zoals gewoon afwezig in de Nederwaard, maar wel met 3 territoria waargenomen in de Overwaard. Gezien 2 van deze territoria rondom het rietmoeras zijn aangetroffen bestaat er een mogelijkheid van dubbeltellingen in het totaal aantal territoria van deze soort.

De **wilde eend** is met maar liefst 42 territoria vastgesteld in de Overwaard en 30 territoria in de Nederwaard. De trend van de wilde eend is wat betreft broedparen stabiel en in 2019 is met 72 broedparen in totaal zelfs iets bovengemiddeld. De **soepeend** is 'gelukkig' een stuk minder vertegenwoordigd met maar 2 territoria in de Overwaard en 3 territoria in de Nederwaard. De **kuifeend** is met 7 territoria vastgesteld in de Overwaard en na drie jaar afwezigheid is weer 1 territorium aanwezig in de Nederwaard.

De **meerkoet** was met 8 territoria in de Overwaard en 16 territoria in de Nederwaard na een afname sinds 2011 weer terug op het niveau. De afgestorven rietlanden in de Boezem van de Overwaard, waar ooit een gezonde rietkraag stond, bieden een biotoop aan drie territoria van **kievit**. In de Nederwaard zijn geen territoria van de kievit vastgesteld. De **holenduif** is in 2019 in de Overwaard en Nederwaard met resp. 3 en 2 territoria aangetroffen, alle broedparen holenduiven maken gebruik van de holtes die in de molenkappen aanwezig zijn.

De **Turkse tortel** heeft in 2019 alleen in de Nederwaard gebroed met 5 territoria. De **ijsvogel** is in 2019 alleen vastgesteld in de Nederwaard met 1 territorium, in de Overwaard zijn in het vroege voorjaar wel twee waarnemingen gedaan van een roepend exemplaar, maar een geldig territorium is niet vastgesteld. In 2019 zijn in de Overwaard twee territoria van de **koekoek** vastgesteld en in de Nederwaard ook 2 territoria. Dubbeltellingen zijn niet uitgesloten.

Van de kraaiachtigen is 1 territorium van de gaai in 2019 vastgesteld in de wilgenbosjes langs de dijk in de Overwaard en was afwezig in de Nederwaard. In de Overwaard zijn 5 territoria van de **ekster** vastgesteld en in de Nederwaard 3 territoria, de bolvormige nesten bovenin de wilgenbosjes scoren vaak een hoge broedcode, waardoor deze soort gemakkelijk te inventariseren is. De **zwarte kraai** scoorde in 2019 met twee territoria in de Overwaard en 2 territoria in de Nederwaard gemiddeld ten opzichte van andere jaren. De **kauw** broedt alleen in de Nederwaard in de schoorstenen van de huizen van West-Kinderdijk en was in 2019 met 4 broedparen aanwezig.

De **tuinfluiter** uit de sylvia-familie is echte struweelbroeders. De tuinfluiter was in 2019 met 15 territoria aanwezig in de Overwaard en met 4 territoria in de Nederwaard. De 15 territoria in de Overwaard betreffen een nieuw record voor de Overwaard en het aantal is in 3 jaar tijd tweemaal verdubbeld. De **braamsluiper** is een schaarse broedvogel in de Overwaard, maar de hoeveelheid struweel in het rietland biedt in de huidige en toekomstige situatie een geschikte broedlocatie aan deze soort. In 2019 is één territoria vastgesteld in de Overwaard en 1 in de Nederwaard.

De **merel** en **zanglijster** zijn in de Overwaard respectievelijk met 2 en 1 territoria vastgesteld en in de Nederwaard met resp. 11 en 2. De **witte kwikstaart** broedde in 2019 met drie territoria in de Overwaard en was afwezig in de Nederwaard. Deze soort broed vooral in en rond molens in het gebied.

De **pimpelmees** en de **koolmees** waren aanwezig met resp. met 4 en 8 territoria in de Overwaard en resp. 8 en 14 territoria in de Nederwaard. De **huismus** broedde in 2019 met 9 territoria in de schuurtjes rondom de molens in de Overwaard. De 28 territoria in de Nederwaard tikken het record uit 2014 aan, toen 29 territoria werden vastgesteld. De huizen langs Kinderdijk en de schuurtjes bij de molens zijn hier geschikte broedlocaties. De **heggenmus** was in 2019 met 3 territoria vertegenwoordigd in de Overwaard en 8 territoria in de Nederwaard.

Figuur 24: vrouwtje koekoek loert op nest om ei in te leggen.

5 Wintervogels

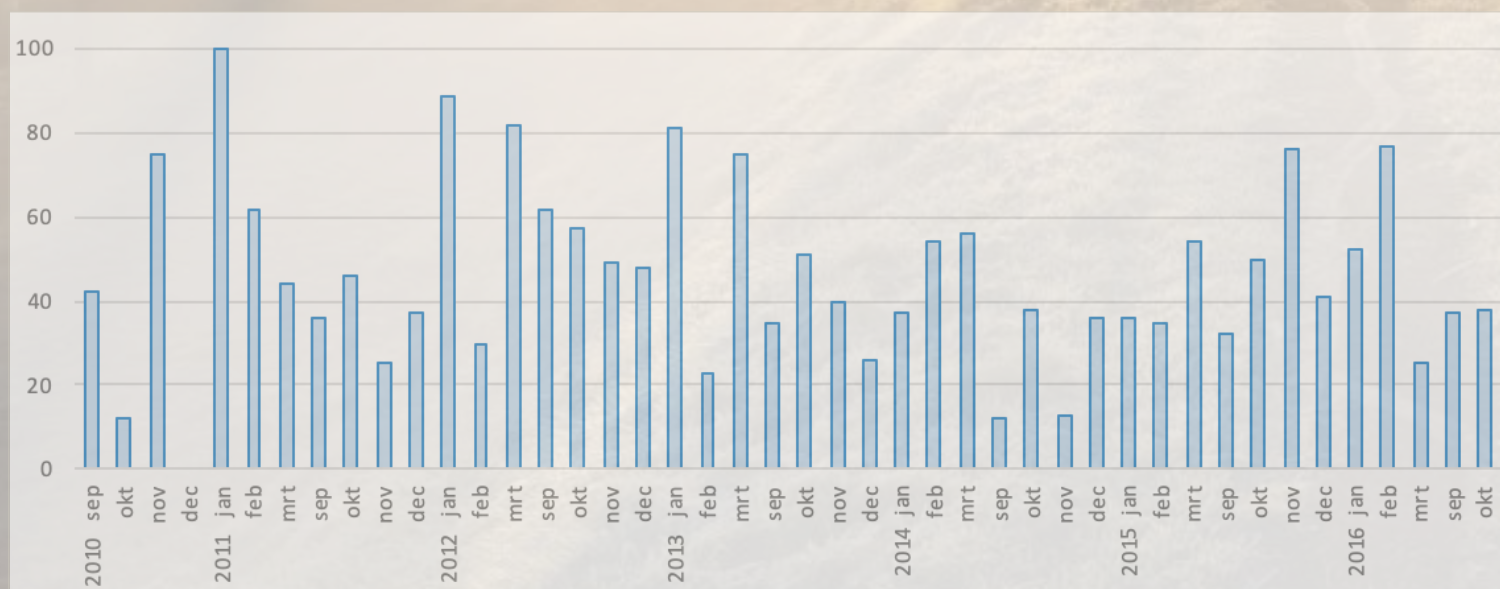
Het tellen van de wintervogels is de laatste jaren niet eenvoudiger geworden in de Overwaard. Doordat grote hoeveelheden riet verdwenen zijn, is ook in het centrale deel onoverzichtelijk geworden door de aanwezigheid van veel `open water` wat moeilijk te overzien is. Je hoort dan wel de ganzen maar hoeveel het er zijn blijft onbekend. Het aantal grauwe ganzen wisselt nogal. Soms vliegen groepen het gebied uit die niet altijd goed te tellen zijn. De ganzen die in de polders Blokweer en Nieuw Lekkerland direct naast het gebied foerageren, overnachten voor een deel in de Overwaard. Dit betekent dat het aantal ganzen wat het gebied gebruikt als slaapplek hoger is dan de aantallen die vastgesteld zijn tijdens de wintervogeltelling.

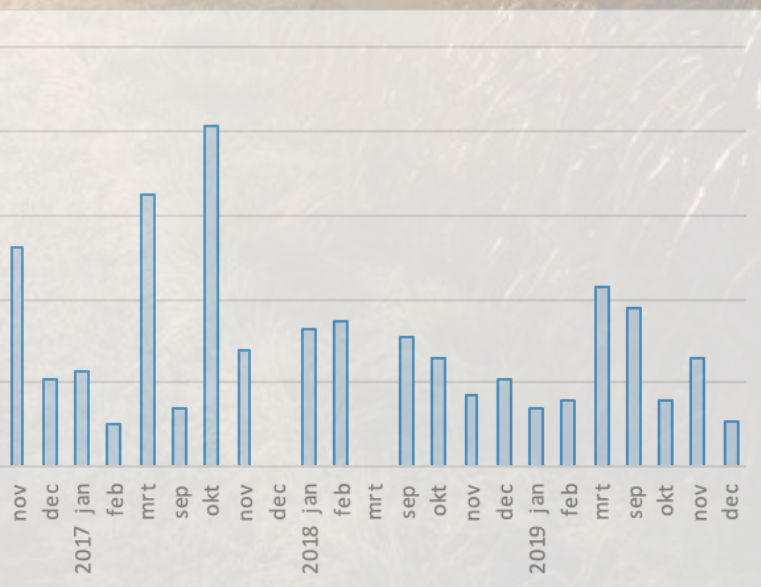
In het boezemverslag over 2018 werd vermeld dat de lagere aantallen van de **smient** mogelijk te maken zouden hebben met de werkzaamheden voor de aanleg van het `nieuwe rietmoeras`. De aantallen die dit jaar waargenomen zijn lijken deze stelling te ondersteunen, er zijn n.l. meer smienten geteld hoewel nog steeds veel minder dan in vroeger jaren. In vroeger jaren kwamen tijdens het tellen regelmatig groepjes smienten uit het noordoosten aanvliegen die dan op de grote plas invielen. Dit is tegenwoordig een uitzondering, dus er zal meer aan de hand zijn. Landelijk loopt de stand ook achteruit. De enorme piek van 493 **slobeenden** in november laat zich moeilijk verklaren.

Het jaar 2020 is door SOVON uitgeroepen tot het jaar van de **wilde eend**. De soort gaat landelijk achteruit (zie figuur 25) en de oorzaak hiervan ligt waarschijnlijk bij de overleving van de kuikens. Ook tijdens de wintervogeltelling blijkt de soort te zijn afgenomen. De pieken zijn bijna allemaal in het voorjaar en zullen betrekking hebben op de eigen broedvogels. Doordat het nieuwe rietmoeras steeds meer begroeid raakt is het aantal steltlopers t.o.v. vorig jaar sterk terug gelopen, een enkele witgat en kieviten zijn tijdens de wintervogeltellingen aangetroffen. De oeverloper zit het meest langs de oostkant van de grote plas op de basaltkeien.

Van de meegetelde zangvogels is de **cetti's zanger** tegenwoordig jaarrond aanwezig. **Baardmannetjes** zijn daarentegen veel zeldzamer geworden. Het totaal aantal waargenomen soorten ligt voor september tot en met februari rond de 36. In maart is dit 40. De meest opvallende soorten tijdens de wintervogeltelling van 2019 waren **groene specht** en **houtsnip**.

Figuur 25: Aantal wilde eenden tijdens wintervogeltellingen periode 2010-2019

6 Nieuwe rietmoeras

Het aantal soorten broedvogels in het Nieuwe Rietmoeras neemt toe. In vergelijking met 2018 waren er territoria van 7 nieuwe soorten.

Uiteraard ontbrak in 2019 de **grijsneus** niet binnen de contouren van het Nieuwe Rietmoeras, want waar jong riet groeit, zijn de grijsneuzen er als de kippen bij om het op te vreten. Binnen het rietmoeras zijn afgelopen seizoen 66 territoria vastgesteld van grijsneuzen. De grote Canadese grijsneus was dit jaar afwezig als broedvogel. De **Nijlgans** is met 1 territorium vastgesteld.

Vorig jaar bestond het vermoeden al dat de **bergeend** zich als broedvogel had gevestigd en dit jaar is daadwerkelijk 1 broedpaar gevonden. De **wilde eend** heeft zich stevig gepositioneerd van 0 in 2018 naar 7 territoria in 2019. De **waterhoen**, die zich voornamelijk ophoudt in de randen van het rietmoeras, bereikte een aantal van 3 territoria. Helaas heeft zich geen porseleinhoen gevestigd in de ontstane pionierssituatie.

In 2019 nestelden in het Nieuwe Rietmoeras drie soorten steltlopers, namelijk de **kievit**, **tureluur** en **kleine plevier** met respectievelijk 4, 1 en 3 territoria. Niet alleen de steltlopers maakten dankbaar gebruik van de pionierssituatie. Ook de meeuwen wisten het Nieuwe Rietmoeras te vinden. Zo waren 375 broedparen **kokmeeuwen** aanwezig ten opzichte van de 105 broedparen in 2018.

Ook vestigde zich in het nieuwe rietmoeras een nieuwe broedvogel voor de Alblasserwaard, namelijk de **zwartkopmeeuw**! De zwartkopmeeuw was in 2019 meteen met 3 territoria aanwezig en zette zichzelf meteen goed op de kaart. Tussen het kokmeeuwengeschreeuw klonk tijdens de BMP-tellingen het 'gemaauw' van alarmerende **kleine mantelmeeuwen**, waarvan minimaal 4 alarmerende adulte exemplaren zijn waargenomen. Dit komt neer op 2 territoria van deze soort. De **visdief** kon het meeuwengeweld een stuk minder goed verdragen dan 2018 en was in 2019 gereduceerd tot 8 territoria tegen de 36 territoria in 2018.

De enige zangvogel in 2018 was de **witte kwikstaart** met 3 broedparen. In 2019 was deze soort met 2 broedparen vertegenwoordigd op de oevers van het nieuwe rietmoeras. 2019 is het jaar van vestiging van echte riet- en struweelvogels.

In 2019 is 1 territorium van de **fitis** vastgesteld in het Nieuwe Rietmoeras en 1 territorium van de kleine karekiet. De **rietzanger** positioneerde zich voor het eerst met 8 territoria in het nieuwe rietmoeras en was meteen goed voor de eerste plaats van de zangvogel met meeste territoria. De **blauwborst** had in 2019 5 territoria en de **rietgors** 6 territoria. Ten slotte zijn in 2019 nog 2 territoria van de **winterkoning** vastgesteld in het rietmoeras. In figuur 26 is een overzicht te zien van de territoria van de verschillende soorten broedvogels in 2018 en 2019.

De verwachting is dat het rietmoeras in of vanaf 2020 nog meer broedvogels zal aantrekken zoals blauwborst, **sprinkhaanzanger** en **cetti's zanger**, omdat er sprake is van hevige wilgenopslag in combinatie met lisdodde.

2018			2019	
Soort		Territoria	Soort	Territoria
1	Grauwe gans	1	Grauwe gans	66
2	Grote Canadese gans	12	Grote Canadese gans	-
3	Nijlgans	1	Nijlgans	1
4	Waterhoen	1	Waterhoen	3
5	Scholekster	1	Scholekster	-
6	Kleine plevier	3	Kleine plevier	3
7	Kievit	4	Kievit	4
8	Kokmeeuw	105	Kokmeeuw	375
9	Stormmeeuw	2	Stormmeeuw	-
10	Kleine mantelmeeuw	3	Kleine mantelmeeuw	2
11	Visdief	27	Visdief	8
12	Witte kwikstaart	3	Witte kwikstaart	2
13			Bergeend	1
14			Wilde eend	7
15			Tureluur	1
16			Zwartkopmeeuw	3
17			Fitis	1
18			Rietzanger	8
19			Kleine karekiet	1
			Winterkoning	2
			Blauwborst	5
			Rietgors	6

Figuur 26: Overzicht aantal territoria per soort in 2018 en 2019 in het Nieuwe Rietmoeras.

Met behulp van geitenbegrazing werd afgelopen zomer/najaar getracht deze wilgenopslag te beheren. Het lijkt er toch op dat het rietmoeras meer potentie heeft om een wilgenbos te worden, dan dat het daadwerkelijk een rietmoeras gaat worden.

De enige Natura 2000-broedvogelsoort die hier mogelijk van kan profiteren is de **purperreiger**, die in dit deel van de Boezems wellicht in wilgen kan nestelen, mocht de vos verschijnen. Voor de **snor** en **porseleinhoen** is het afwachten of deze soorten zich ooit (tijdelijk) zullen vestigen in het rietmoeras.

Kritische rietbroedvogelsoorten zoals **grote karekiet** en **woudaap** zullen, gezien de huidige vegetatie, het rietmoeras vermoedelijk niet gaan gebruiken als broedgebied. Nader onderzoek naar de aanwezige broedvogels kan als parameter gebruikt worden het 'rietmoeras' als zodanig te kwalificeren.

7 Bijzondere waarnemingen

Tijdens de inventarisatieronden lopen de tellers in de Boezems regelmatig tegen een zeldzame(re) vogelsoort aan. Ook tijdens het trektellen of gewoon tijdens een rondje 'vogelen' wordt wel eens wat bijzonders ontdekt. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van 'bijzondere' vogels die in 2018 zijn waargenomen in de Boezems van Kinderdijk. De vogels die tijdens het trektellen (overvliegende vogels tijdens de migratie) zijn gezien, zijn in het overzicht niet meegenomen. Deze waarnemingen zijn terug te zien via www.trektellen.nl -> **telpost Kinderdijk**.

7.1 Bijzondere waarnemingen Overwaard

Er zijn weer verschillende leuke waarnemingen gedaan tijdens tellingen. We beginnen in maart toen er enkele dagen een **kleine rietgans** tussen de grauwe ganzen zat op de grote plas, ook zat er in deze maand een **casarca** op de grote plas. In april werd tijdens de 1e ronde BMP een roepende **roerdomp** gehoord, zeer waarschijnlijk betrof dit het beest wat ook in de Nederwaard gehoord werd.

Verder waren er leuke waarnemingen van een **koereiger** in mei en een **kwak** in juni, deze kleine reigerachtigen gebruikten de boezems als slaapplaats en werden bij uitvliegen in de ochtend opgemerkt door de tellers. De kwak is mogelijk zelf een broedvogel, maar is vanwege zijn mysterieuze levenswijze moeilijk vast te stellen. Een mooie soort die helaas niet in het (tel)gebied zat, maar wel dichtbij waargenomen is, was een zingende **grote karekiet** op de Middenkade net voorbij de 8e molen. Deze prachtige maar helaas zeldzame rietbewoner werd maar 2 dagen gehoord.

7.2 Bijzondere waarnemingen Nederwaard

In april liet de **roerdomp** enkele dagen zijn mysterieuze 'gehoemp' over het riet klinken. De soort is helaas niet waargenomen tijdens de BMP-tellingen, maar het is vrijwel zeker dat er één territorium aanwezig was in de Nederwaard. Ook de **nachtegaal** was weer present in de griend en liet zich in de avonden en nachten fantastisch horen! In april en mei werden roepende **porseleinhoenders** gehoord, ook tijdens de avondronde werden deze gehoord evenals roepende jonge **bosuilen** in één van de tuinen ter hoogte van IHC. Na het uitvoeren van een BMP-telling stoten twee vogelaars een **beflijster** op, in de tuinen langs Oost-Kinderdijk. De toch wel jaarlijkse **witvleugelstern** (zie foto) tussen de zwarte sterns was dit jaar maar kortstondig aanwezig, namelijk 3 dagen en was vrij lastig waarneembaar.

*Figuur 27: witvleugelstern
boven 'het Vlak' in de
Nederwaard*

8 Bronvermelding

Literatuur

- Boele A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. (2016) Broedvogels in Nederland in 2014. Sovon-rapport 2016/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Hustings F. & Vergeer J.W. (2002). Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000; verspreiding, aantallen, verandering
- J. van der Winden 2020. Zwarte sterns in Zuid-Holland in 2019. Rapport 2020-01. Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- Royal Haskoning/DHV, A.J.M. van den Broek (2015) Beheerplan Boezems Kinderdijk 2014-2019
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering
- Vogelwerkgroep Alblasserwaard (2012) Broedvogelverslag Hoge boezems Kinderdijk 2011, Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard'.
- Vogelwerkgroep Alblasserwaard (2013) Broedvogelverslag Hoge boezems Kinderdijk 2012, Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard'.
- Vogelwerkgroep Alblasserwaard (2014) Broedvogelverslag Hoge boezems Kinderdijk 2013, Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard'.
- Vogelwerkgroep Alblasserwaard (2015) Broedvogelverslag Hoge boezems Kinderdijk 2014, Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard'.
- Bieren, P., R. Slagboom & C. Stam (2016). Monitoringsverslag Boezems van Kinderdijk 2015. NVWA-rapport 2018-01. Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard', Papendrecht.
- Bieren, P., R. Slagboom & C. Stam (2017). Monitoringsverslag Boezems van Kinderdijk 2016. NVWA-rapport 2018-01. Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard', Papendrecht.
- Bieren, P., R. Slagboom & C. Stam (2018). Monitoringsverslag Boezems van Kinderdijk 2017. NVWA-rapport 2018-01. Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard', Papendrecht.
- Slagboom, R., P. Bieren, C. Stam en B van de Wetering (2019). Monitoringsverslag Boezems van Kinderdijk 2018. NVWA-rapport 2019-01. Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard', Papendrecht.

Website's

KNMI Klimatologie,	www.knmi.nl
Sovon vogelonderzoek Nederland	www.sovon.nl
Waarneming.nl	www.waarneming.nl

Fotoverantwoording

De foto's in dit verslag zijn afkomstig van Peter Paul Klapwijk, Jacob Molenaar, Jacqueline van Rijswijk, Richard Slagboom, Gerard Roest en Bastiaan van de Wetering.

BIJLAGE I

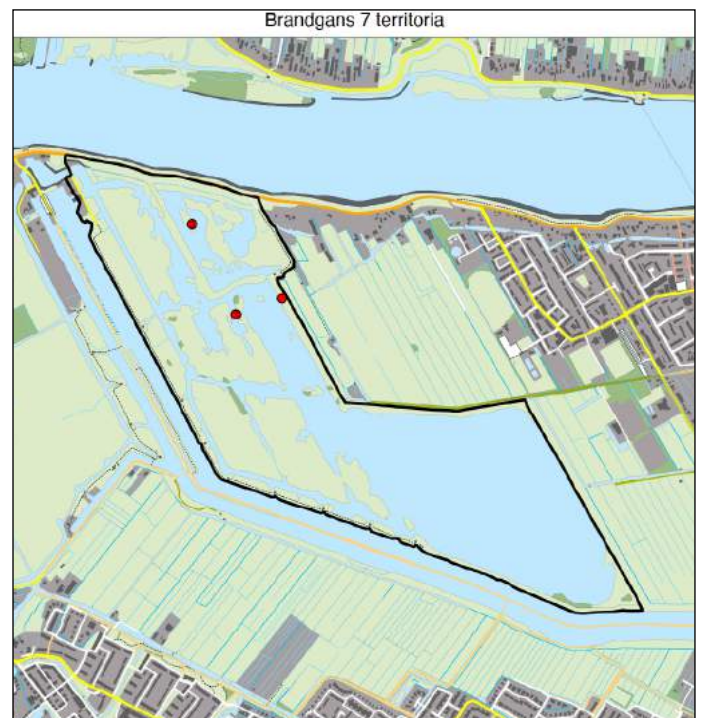
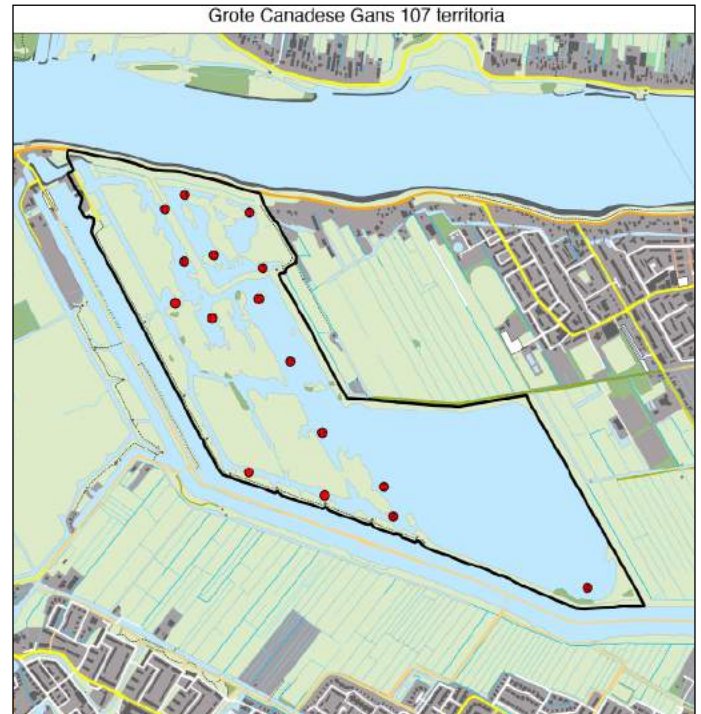
Langjarig overzicht territoria

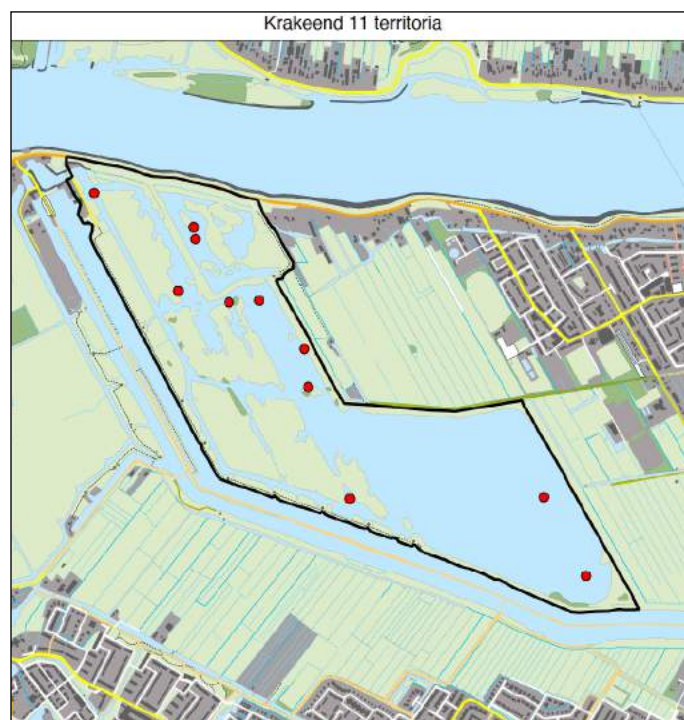
Hooge Boezem van de Overwaard						Hooge Boezem van de Nederwaard					
soort	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	soort
Fuut	8	9	10	7	6	7	7	8	7	6	Fuut
Roerdomp	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	Roerdomp
Woudaap	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	Woudaap
Purperreiger	137	214	196	142	162	0	5	4	0	1	Purperreiger
Knobbelzwaan	1	1	1	1	0	0	1	0	1	1	Knobbelzwaan
Kolgans	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Kolgans
Grauwe Gans	595	1057	1162	1679	1961	15	52	285	167	250	Grauwe Gans
Soepgans	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	Soepgans
Grote Canadese Gans	16	49	76	23	107	6	1	6	19	14	Grote Canadese Gans
Brandgans	2	15	6	7	7	0	0	0	0	0	Brandgans
Nijlgans	6	14	15	12	23	2	1	1	3	2	Nijlgans
Bergeend	1	2	3	2	3	0	0	0	0	0	Bergeend
Krakeend	7	6	10	5	11	1	3	3	1	3	Krakeend
Wilde Eend	47	35	56	32	42	25	23	29	30	30	Wilde Eend
Soepeend	1	0	6	0	2	0	0	2	2	3	Soepeend
Zomertaling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Zomertaling
Slobeend	1	3	2	1	5	0	0	0	0	0	Slobeend
Tafeleend	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	Tafeleend
Kuifeend	3	3	6	2	7	4	0	0	0	1	Kuifeend
Bruine Kiekendief	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	Bruine Kiekendief
Torenvalk	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	Torenvalk
Fazant	2	1	0	1	1	6	5	2	4	2	Fazant
Waterral	0	1	0	0	1	2	0	0	0	2	Waterral
Porseleinhoen	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	Porseleinhoen
Waterhoen	7	5	7	6	6	8	8	11	6	6	Waterhoen
Meerkoet	7	7	12	6	8	7	9	12	10	16	Meerkoet
Kluut	0	0	31	0	0	0	0	0	0	0	Kluut
Kleine Plevier	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	Kleine Plevier
Kievit	1	2	2	3	3	3	1	1	0	1	Kievit
Tureluur	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	Tureluur
Kokmeeuw	60	103	124	115	30	4	5	10	4	5	Kokmeeuw
Visdief	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	Visdief
Zwarte Stern	0	0	0	0	0	39	42	58	29	39	Zwarte Stern
Holenduif	4	4	4	7	3	3	2	1	4	2	Holenduif
Houtduif	2	2	0	3	5	3	4	3	5	8	Houtduif
Turkse Tortel	0	0	0	0	0	7	7	5	4	5	Turkse Tortel
Koekoek	1	2	4	2	2	1	2	2	0	2	Koekoek
Bosuil	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Bosuil
Ransuil	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	Ransuil
IJsvogel	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	IJsvogel
Gierzwaluw	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	Gierzwaluw

Hooge Boezem van de Overwaard						Hooge Boezem van de Nederwaard					
soort	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	soort
Groene Specht	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	Groene Specht
Grote Bonte Specht	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	Grote Bonte Specht
Witte Kwikstaart	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	Witte Kwikstaart
Winterkoning	22	17	15	14	16	19	20	15	17	14	Winterkoning
Heggenmus	5	5	4	8	3	10	10	9	12	8	Heggenmus
Nachtegaal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Nachtegaal
Blauwborst	9	12	15	14	21	5	7	9	7	6	Blauwborst
Roodborsttapuit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Roodborsttapuit
Merel	3	10	5	2	2	12	10	11	8	11	Merel
Zanglijster	1	0	0	0	1	2	1	0	1	2	Zanglijster
Cetti's Zanger	1	6	11	15	25	2	6	6	6	11	Cetti's Zanger
Sprinkhaanzanger	1	0	1	0	0	1	1	1	1	4	Sprinkhaanzanger
Snor	4	6	5	3	6	9	10	11	13	13	Snor
Rietzanger	22	27	31	28	33	25	18	17	22	32	Rietzanger
Bosrietzanger	3	6	0	13	12	1	2	4	3	10	Bosrietzanger
Kleine Karekiet	67	67	56	48	71	57	68	46	49	63	Kleine Karekiet
Spotvogel	1	0	0	2	2	0	0	1	1	1	Spotvogel
Braamsluiper	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	Braamsluiper
Grasmus	3	4	1	6	4	2	2	2	1	5	Grasmus
Tuinfluter	7	4	7	11	15	3	2	3	1	4	Tuinfluter
Zwartkop	2	6	1	2	1	1	4	4	6	4	Zwartkop
Tjiftjaf	9	8	9	6	15	12	10	9	10	15	Tjiftjaf
Fitis	23	19	18	16	24	11	9	6	3	4	Fitis
Grauwe Vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Grauwe Vliegenvanger
Baardman	0	2	1	0	0	2	1	2	0	0	Baardman
Staartmees	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	Staartmees
Matkop	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Matkop
Pimpelmees	5	4	5	7	4	2	4	5	6	8	Pimpelmees
Koolmees	9	6	6	5	8	11	11	11	9	14	Koolmees
Boomkruiper	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	Boomkruiper
Gaai	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	Gaai
Ekster	5	2	3	1	5	6	3	3	2	3	Ekster
Kauw	0	0	0	0	0	1	6	6	3	4	Kauw
Zwarte Kraai	2	1	1	2	2	2	2	2	3	3	Zwarte Kraai
Spreeuw	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	Spreeuw
Huismus	10	18	11	8	9	16	22	15	27	28	Huismus
Vink	0	0	0	0	0	2	2	2	1	3	Vink
Groenling	1	0	0	0	0	2	3	1	3	0	Groenling
Putter	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	Putter
Kneu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Kneu
Rietgors	15	16	14	12	17	14	22	17	11	16	Rietgors

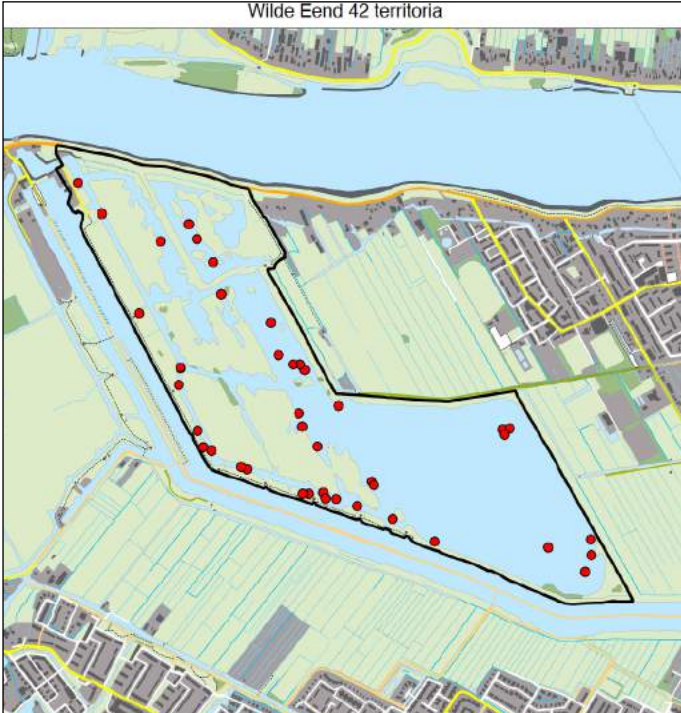
BIJLAGE II

Kaarten territoria Hooge Boezem van de Overwaard per soort.

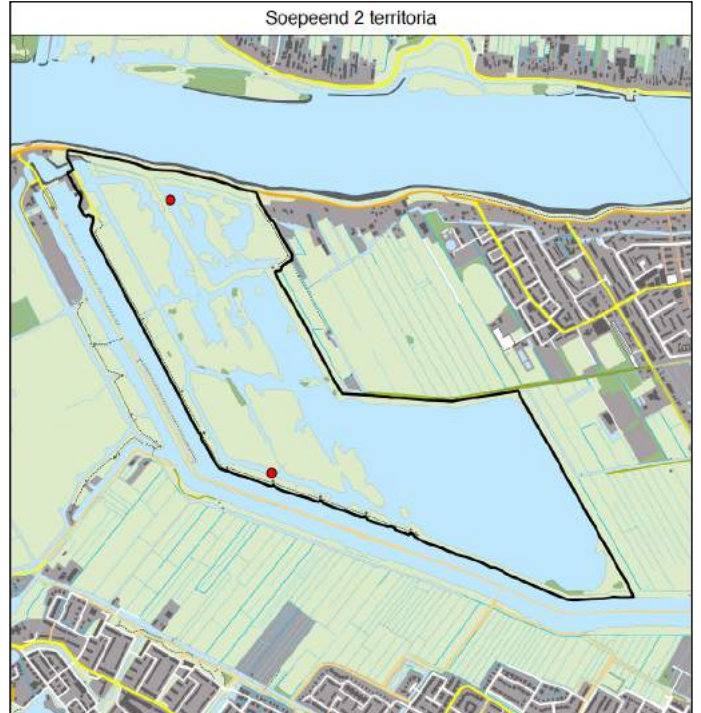

Wilde Eend 42 territoria

Soepeend 2 territoria

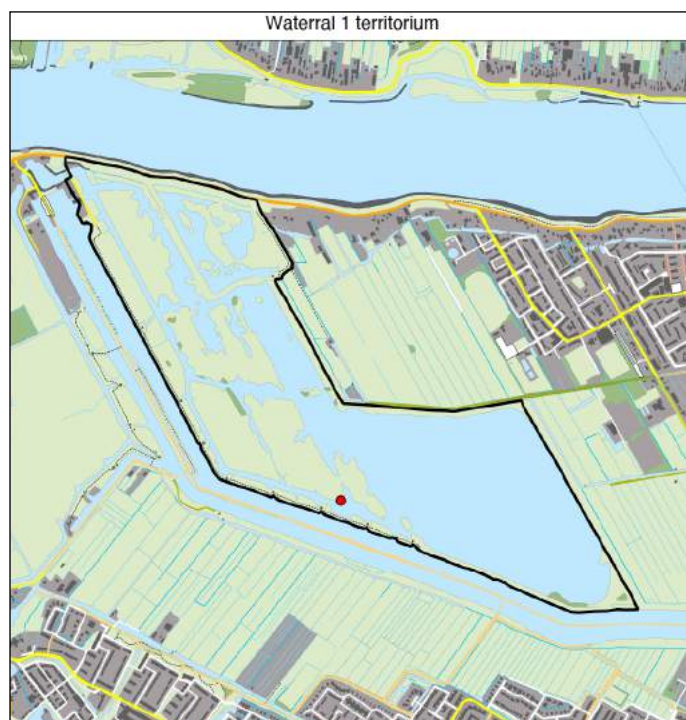

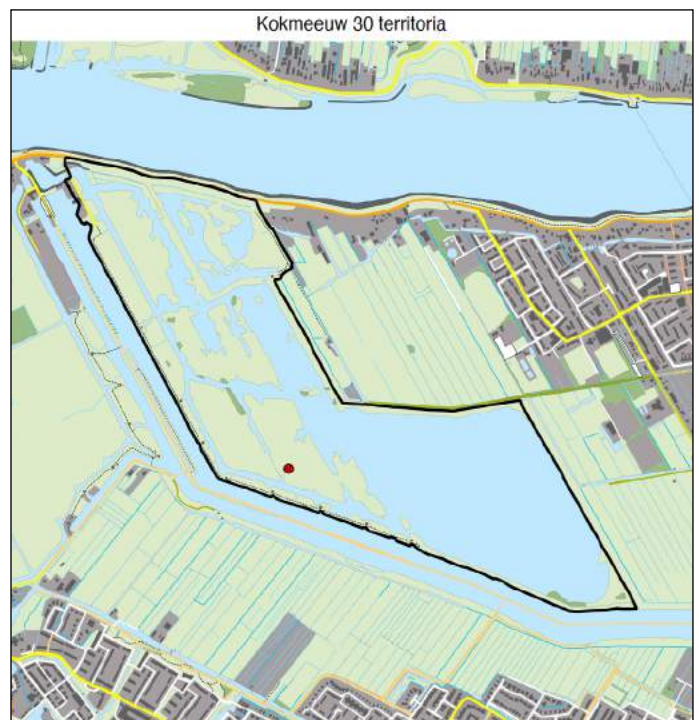
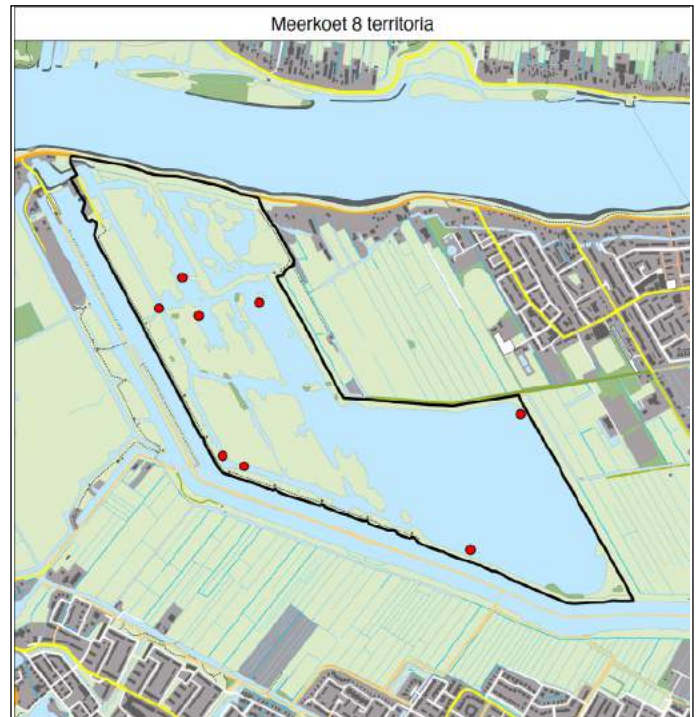
Slobeend 5 territoria

Kuifeend 7 territoria

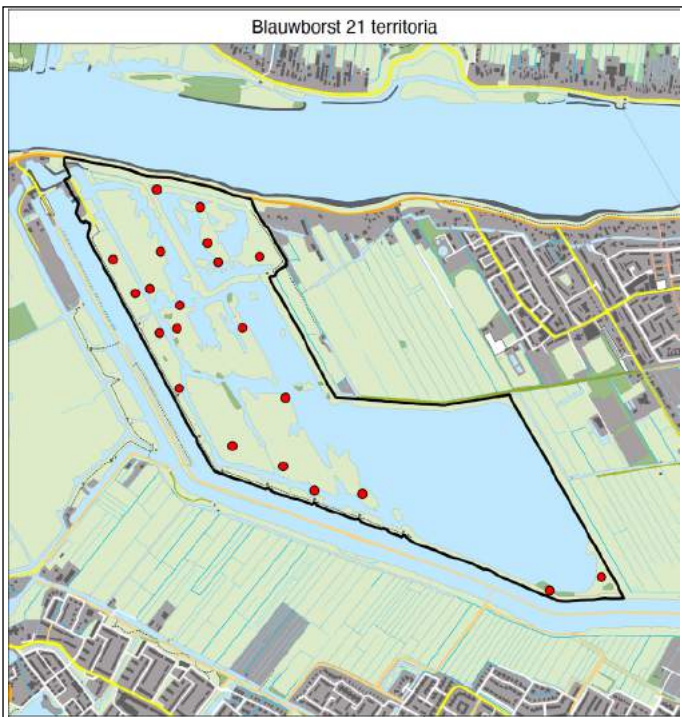
Winterkoning 16 territoria

Heggenmus 3 territoria

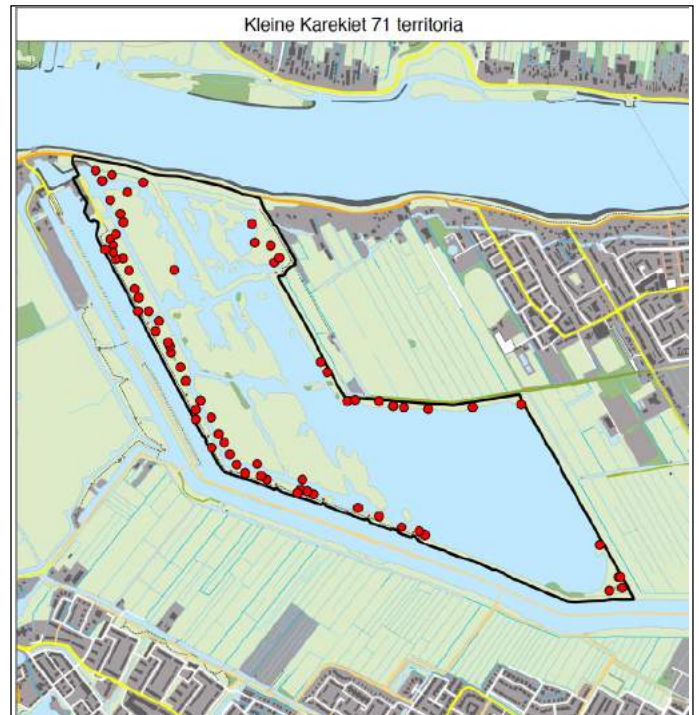
Blauwborst 21 territoria

Merel 2 territoria

Fitis 24 territoria

Pimpelmees 4 territoria

Koolmees 8 territoria

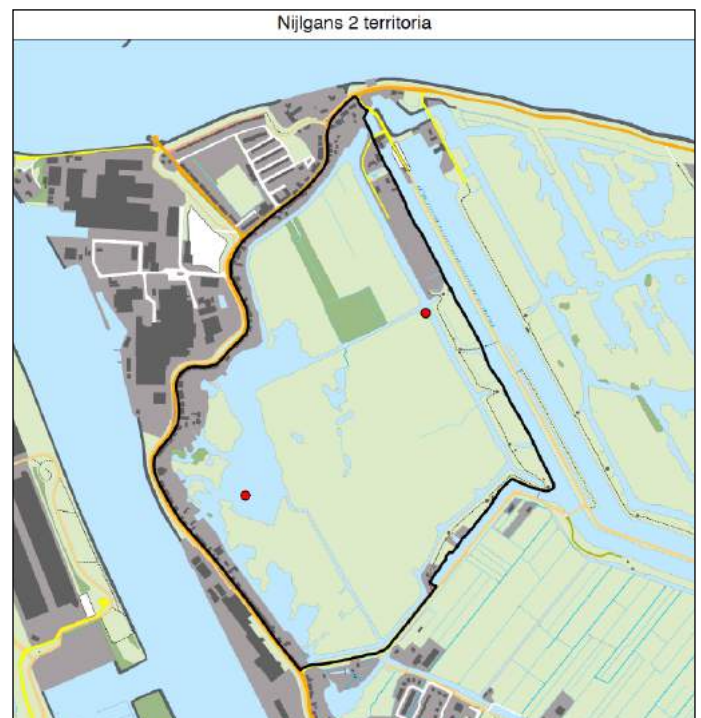
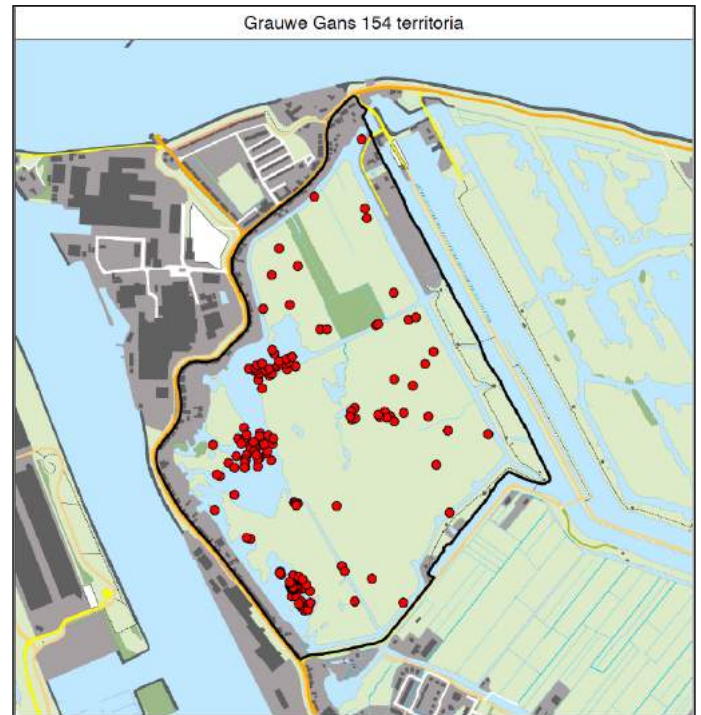
Gaal 1 territorium

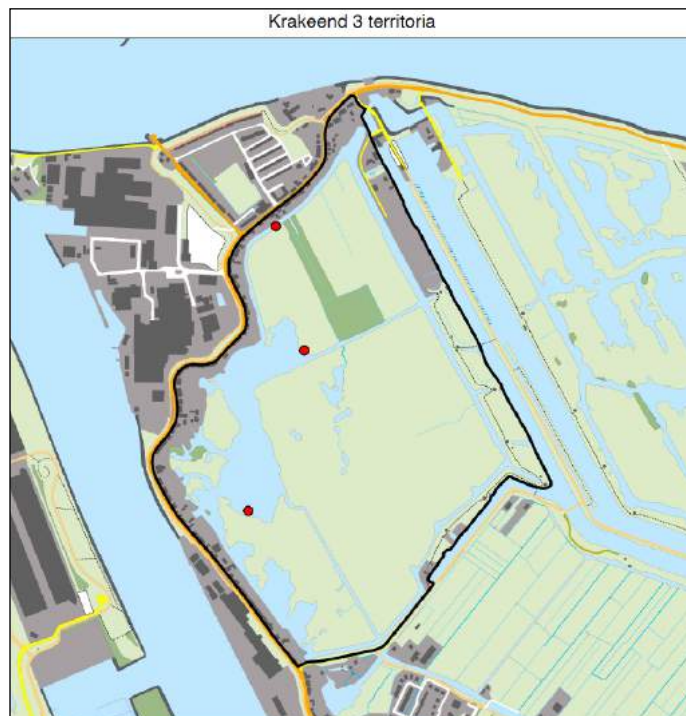
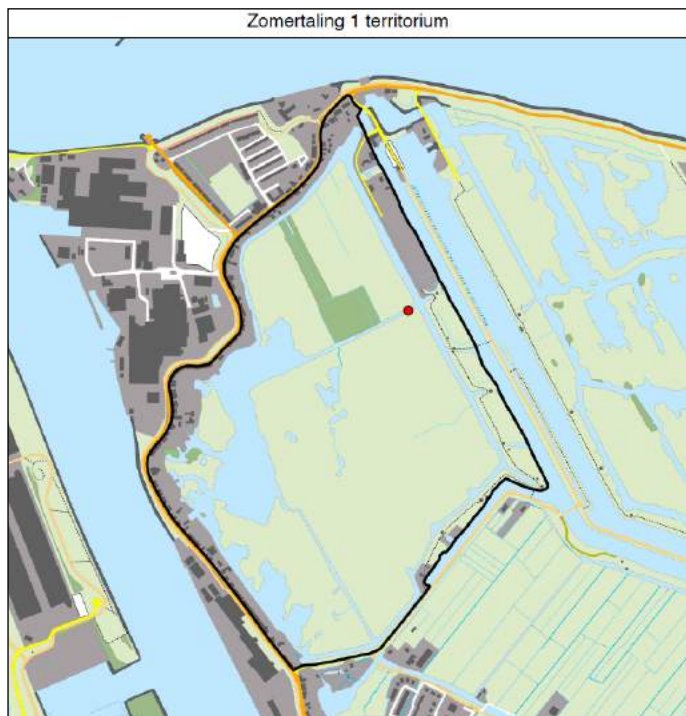

BIJLAGE III

Kaarten territoria Hooge Boezem van de Nederwaard per soort.

Kuifeend 1 territorium

Fazant 2 territoria

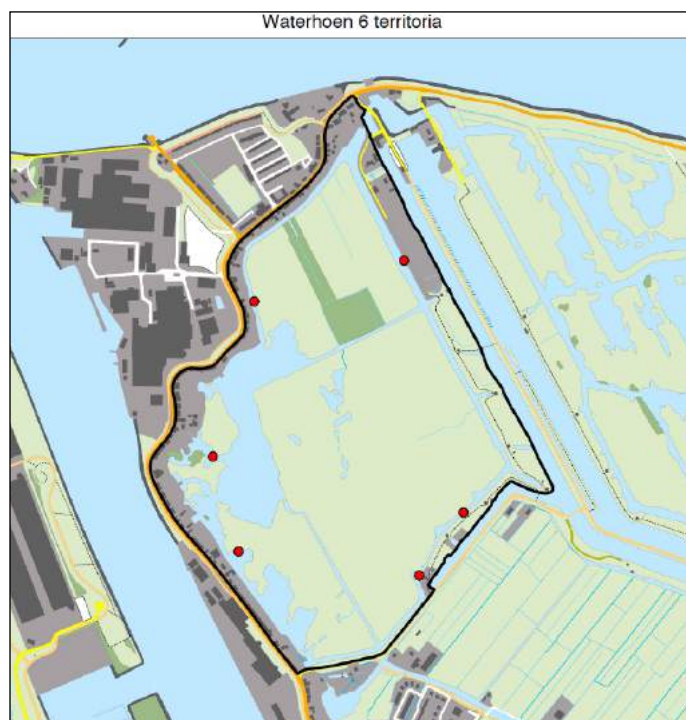
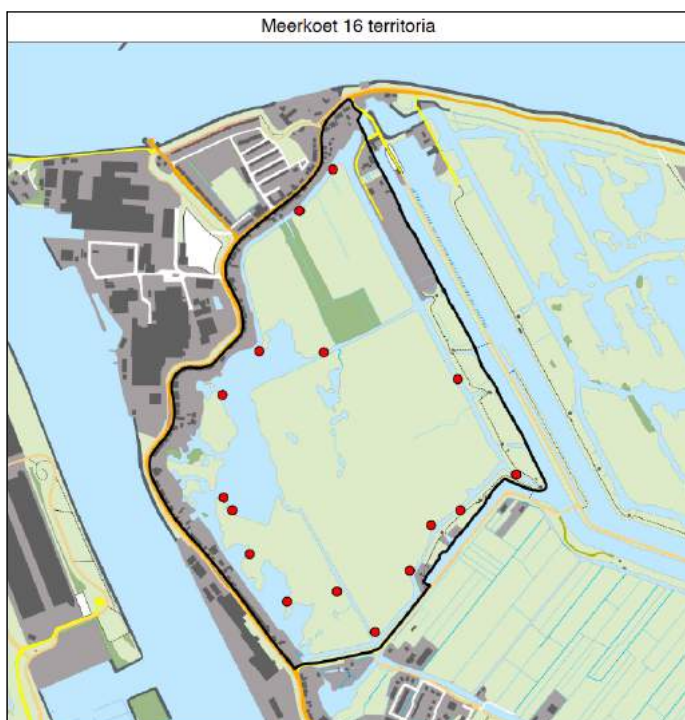
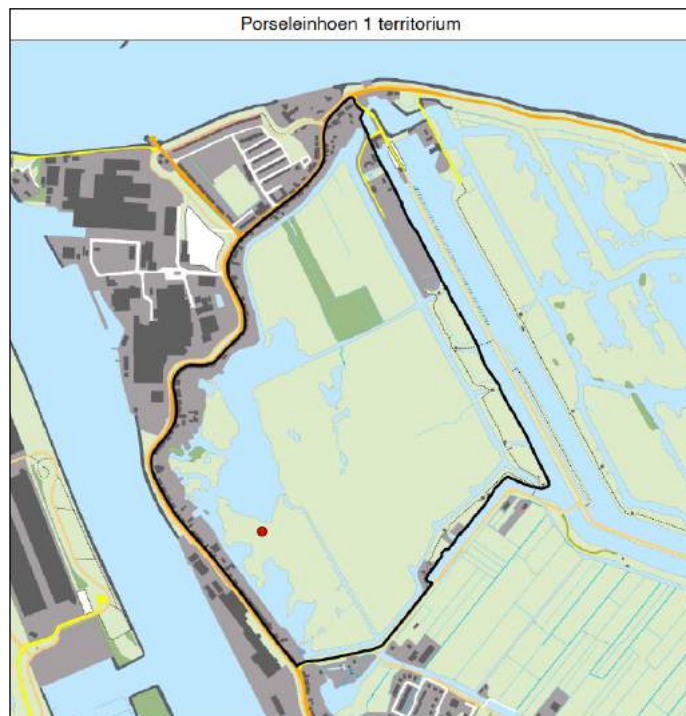
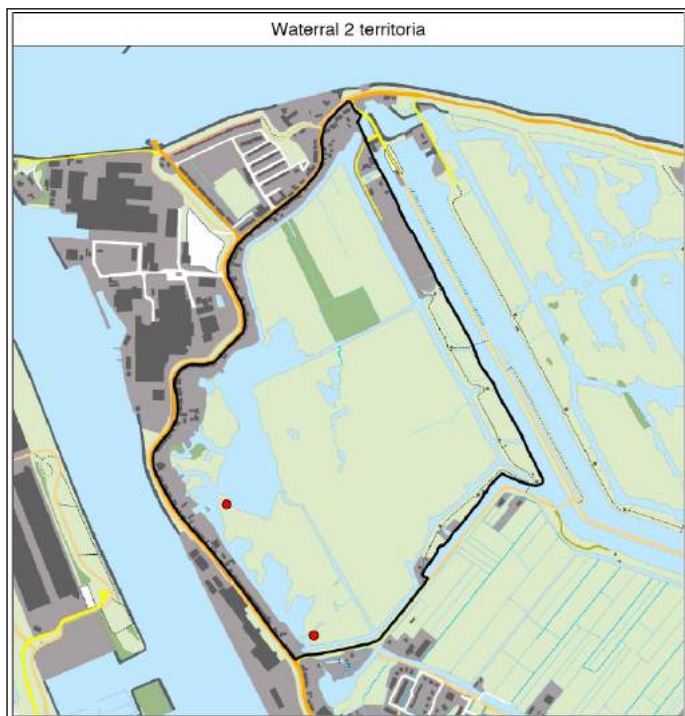

Purperreiger 1 territorium

Bruine Kiekendief 1 territorium

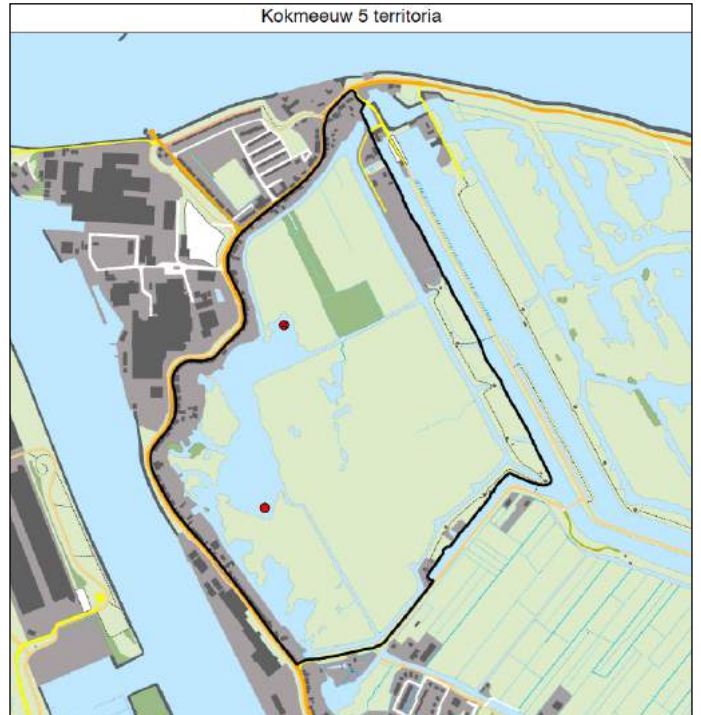

Kievit 1 territorium

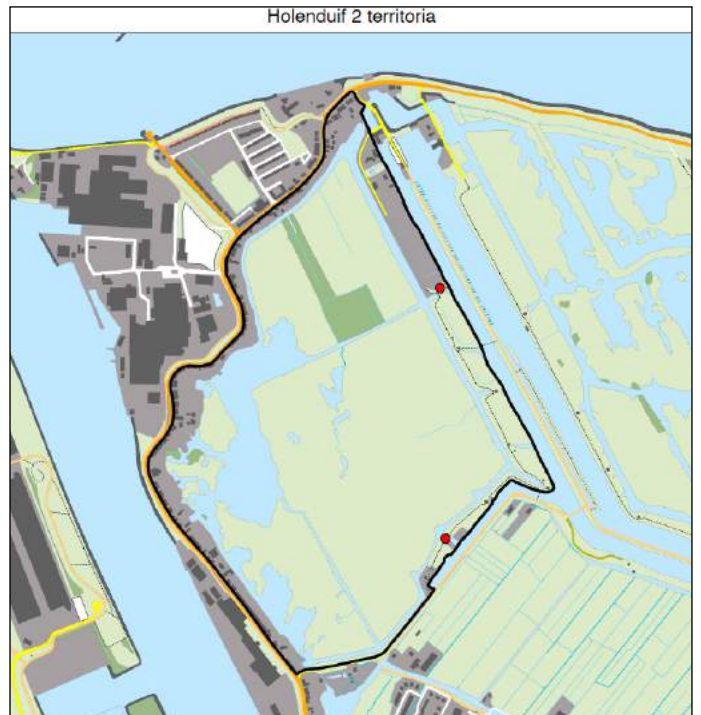
Kokmeeuw 5 territoria

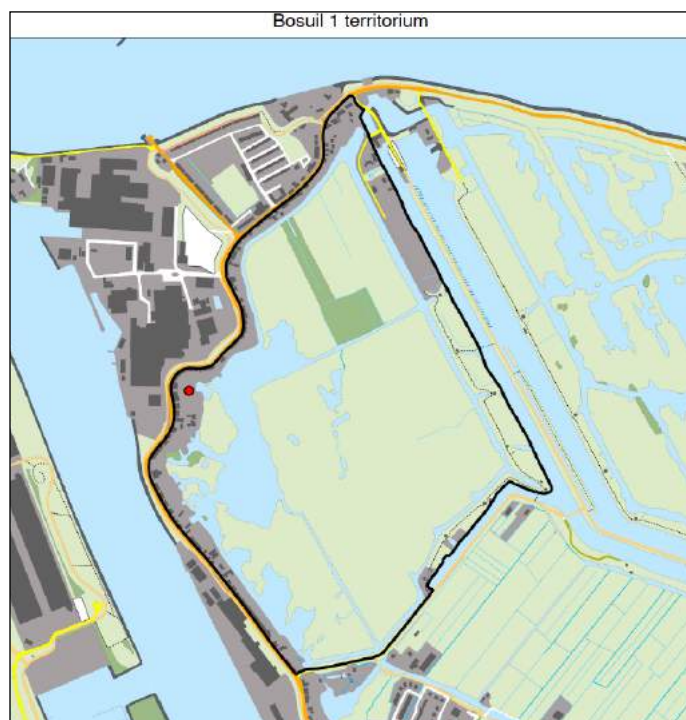
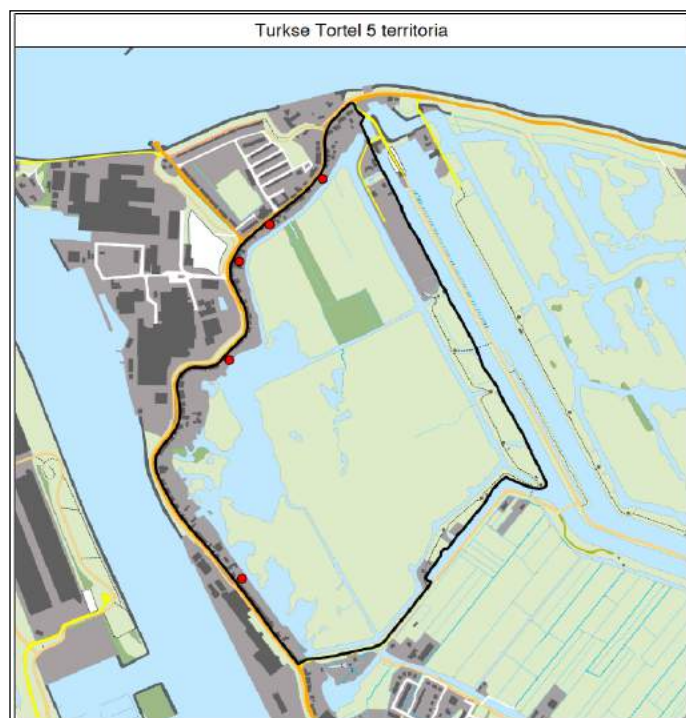

Zwarte Stern 39 territoria

Holenduif 2 territoria

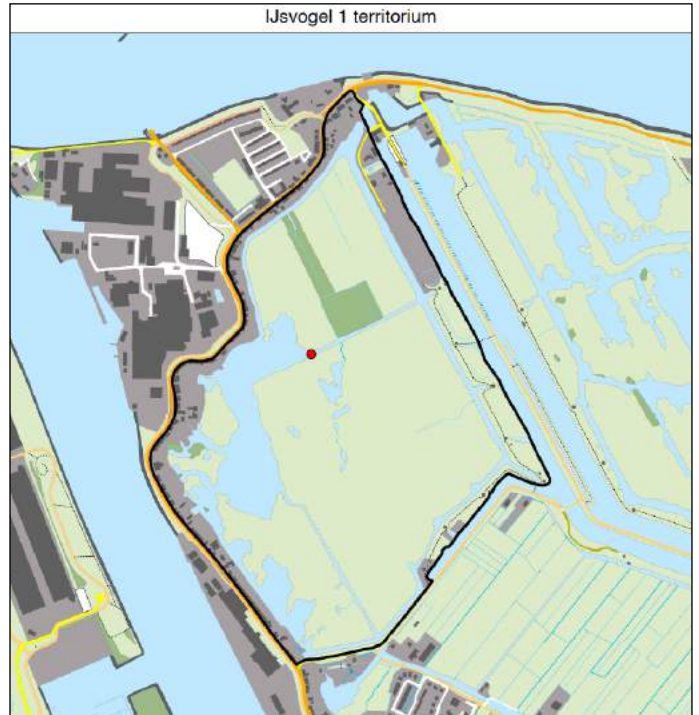

Gierzwaluw 3 territoria

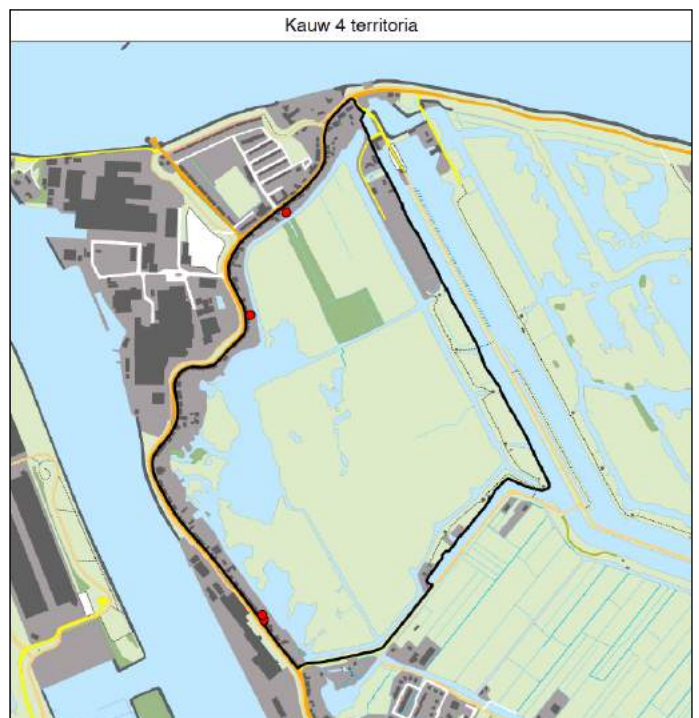
IJsvogel 1 territorium

Ekster 3 territoria

Kauw 4 territoria

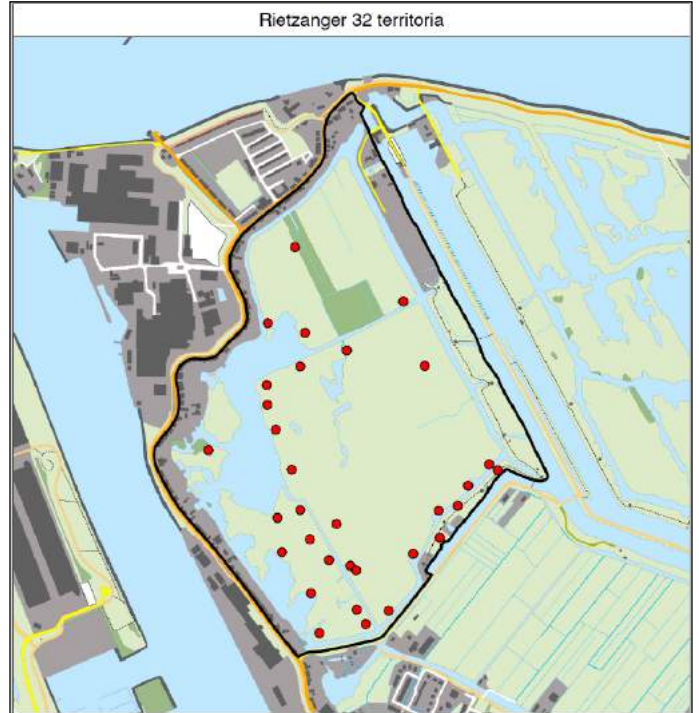

Fitis 4 territoria

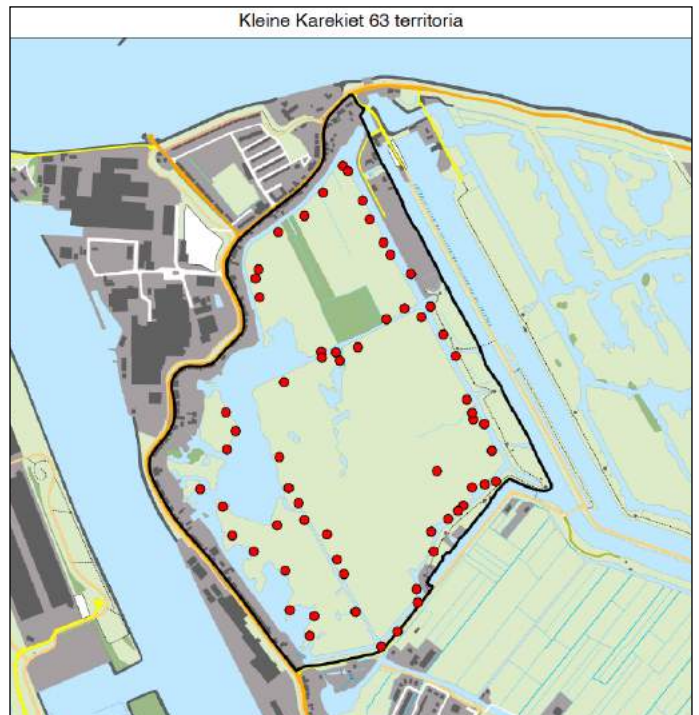
Rietzanger 32 territoria

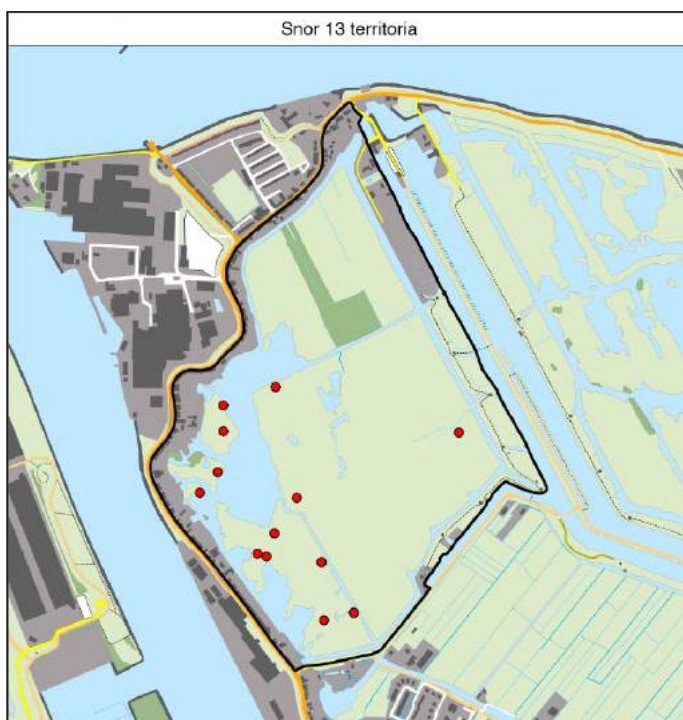
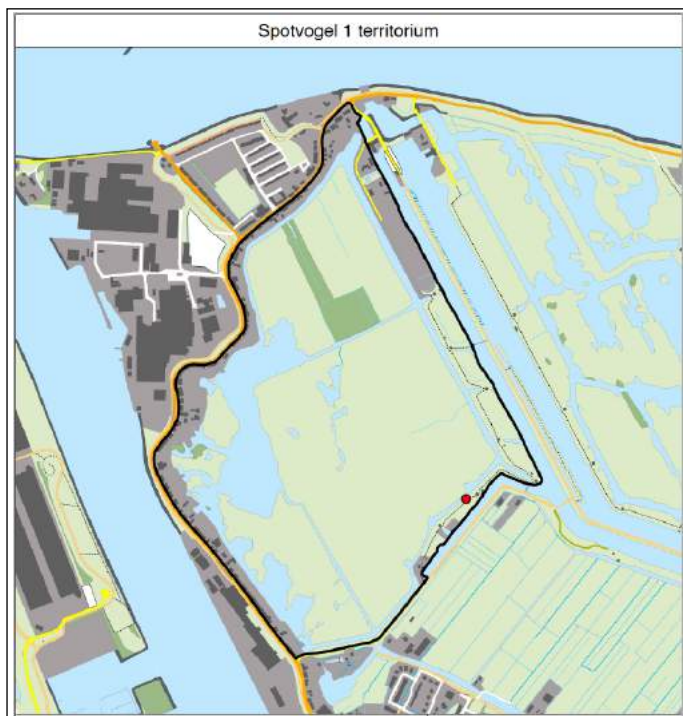

Bosrietzanger 10 territoria

Kleine Karekiet 63 territoria

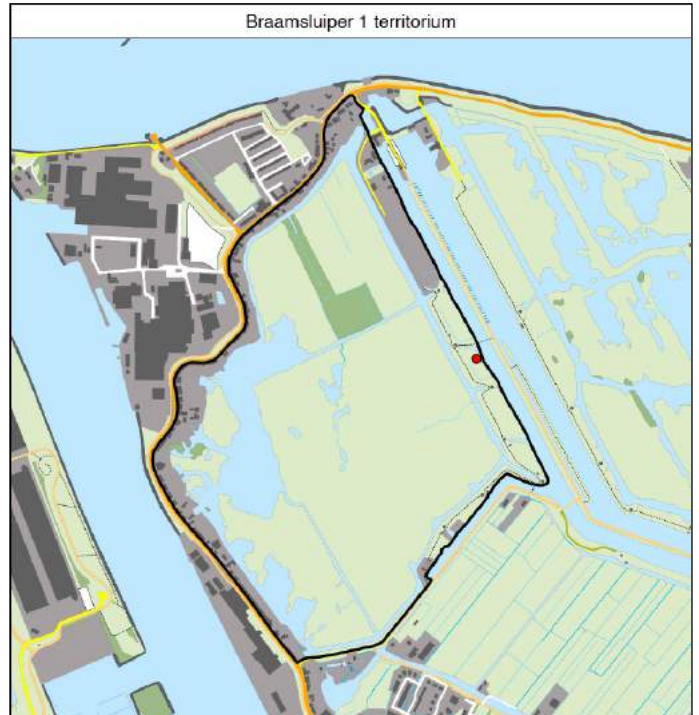

Tuinfluter 4 territoria

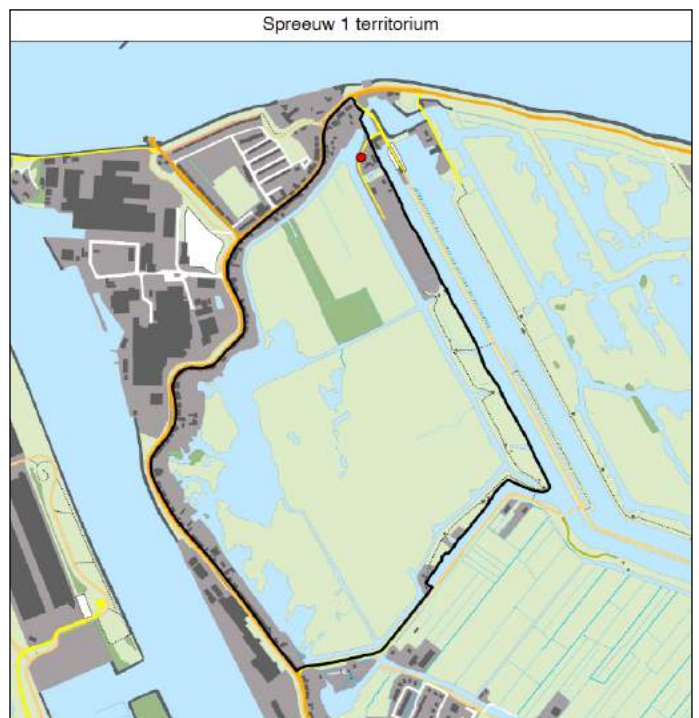
Braamsluiper 1 territorium

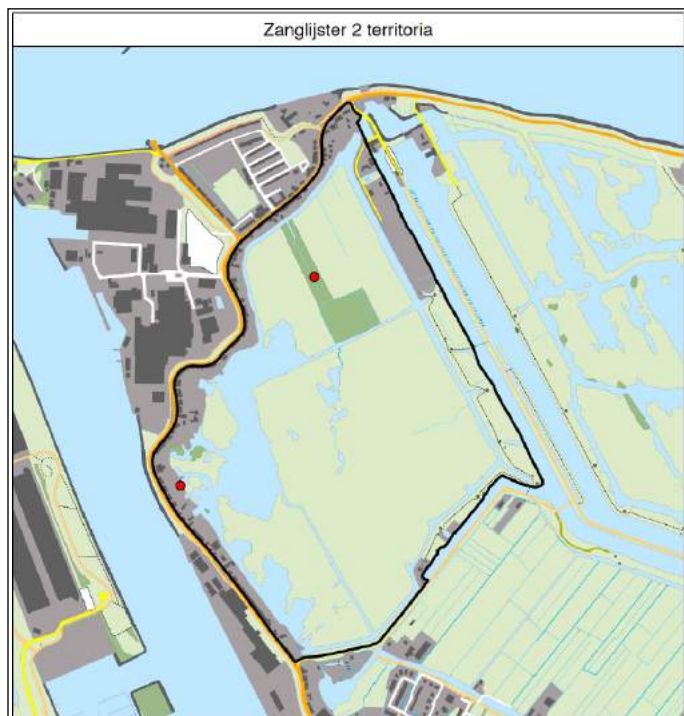

Grasmus 5 territoria

Spreeuw 1 territorium

Huismus 28 territoria

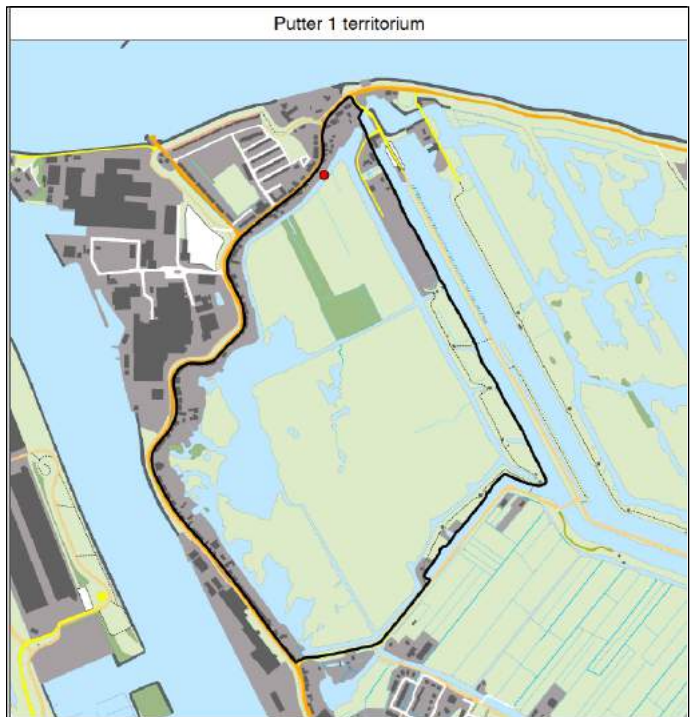
Heggenmus 8 territoria

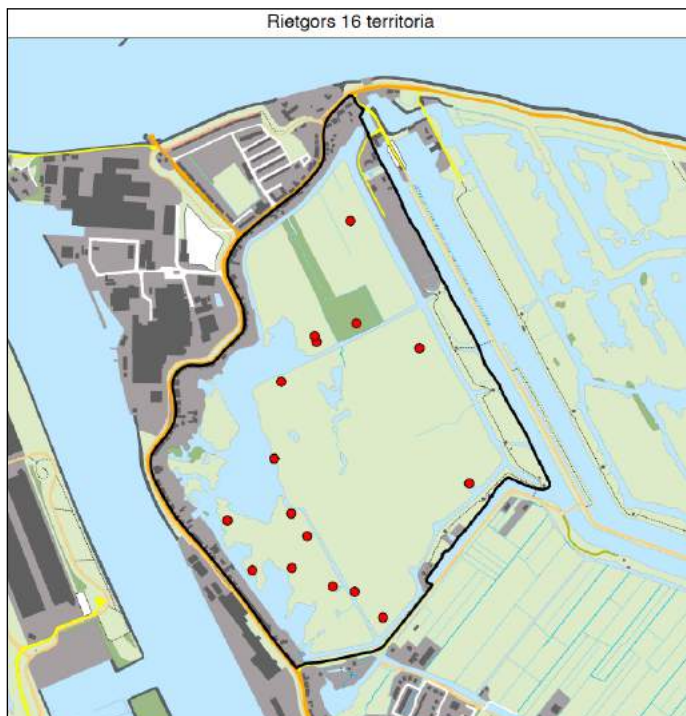

Vink 3 territoria

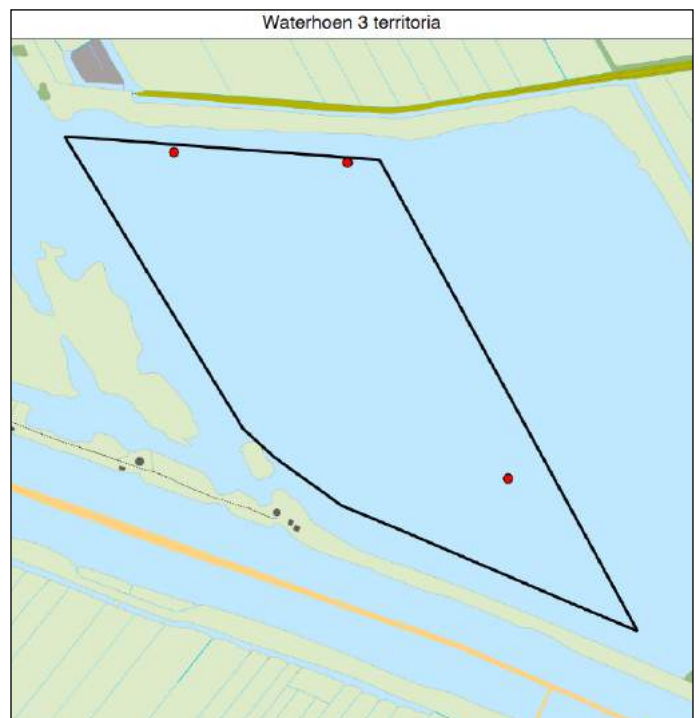
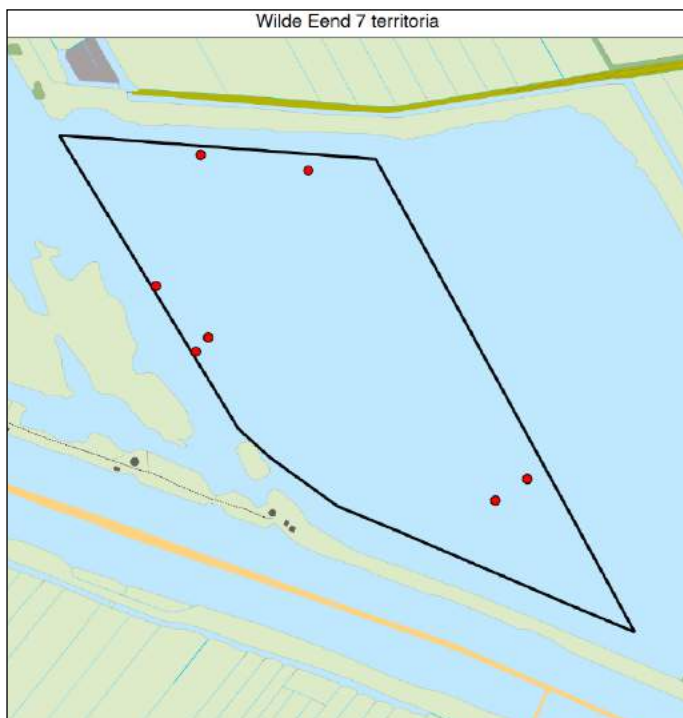
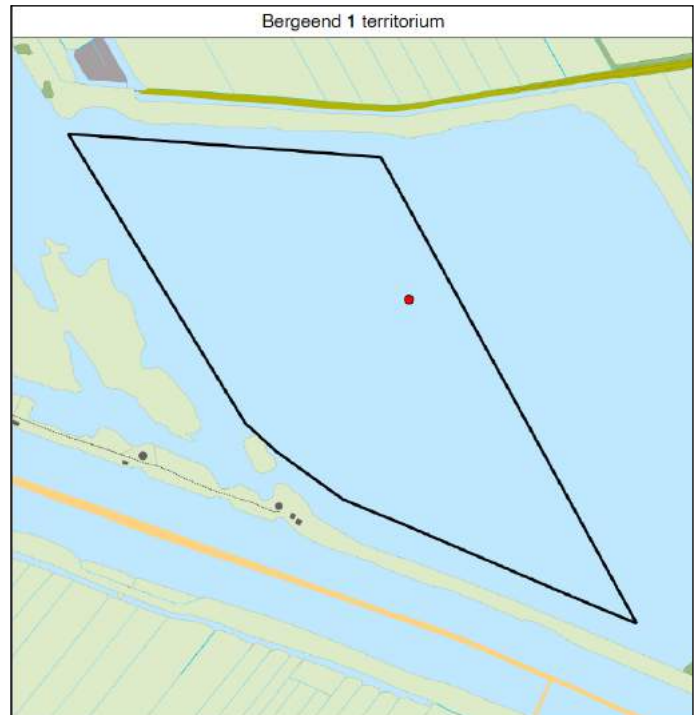
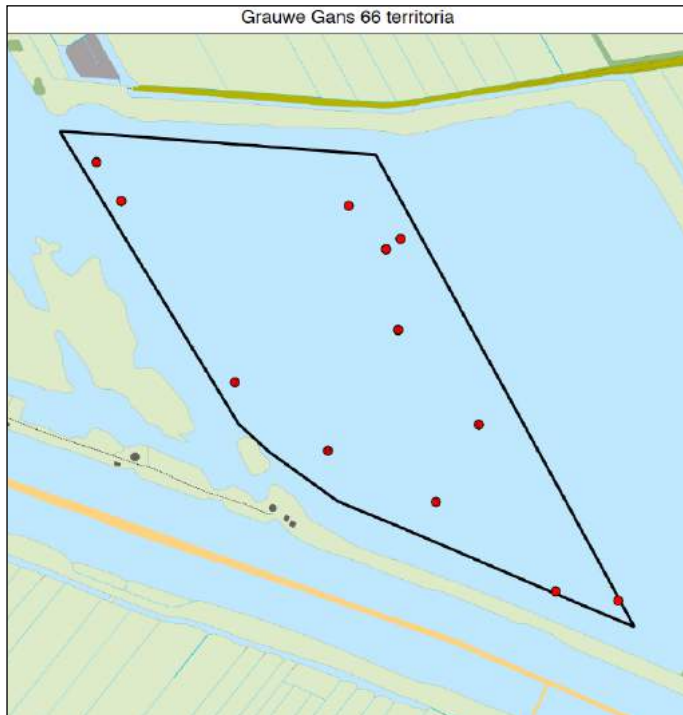
Putter 1 territorium

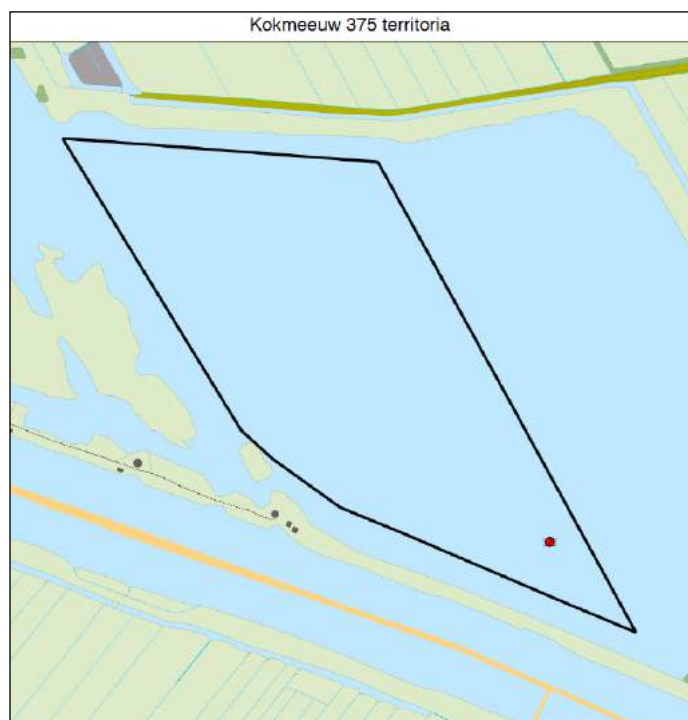
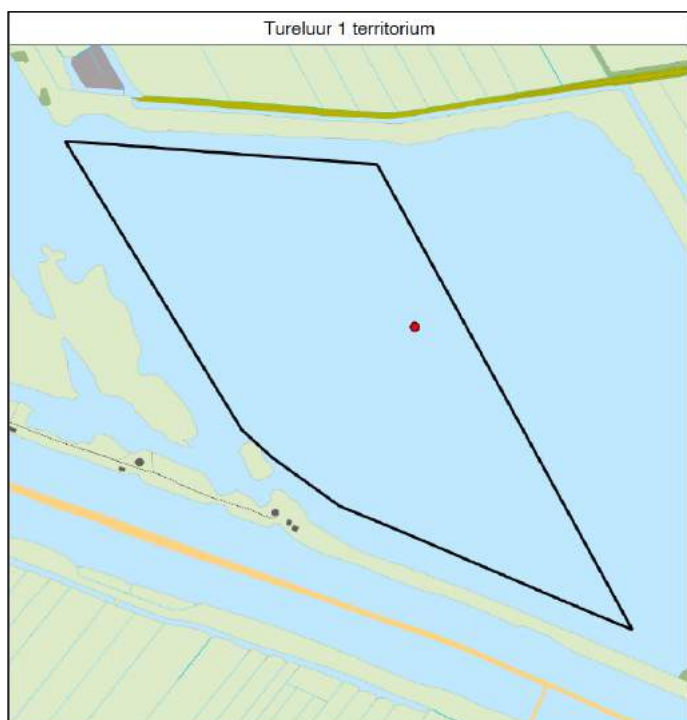
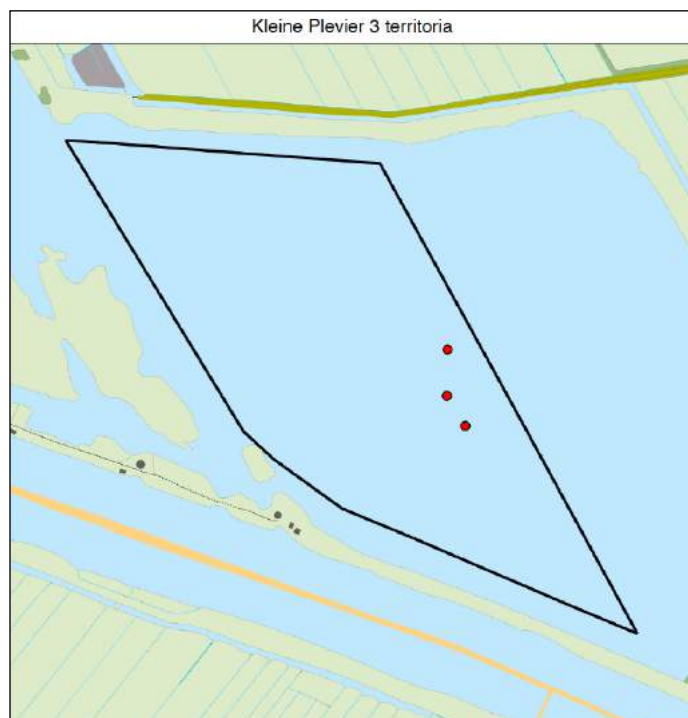
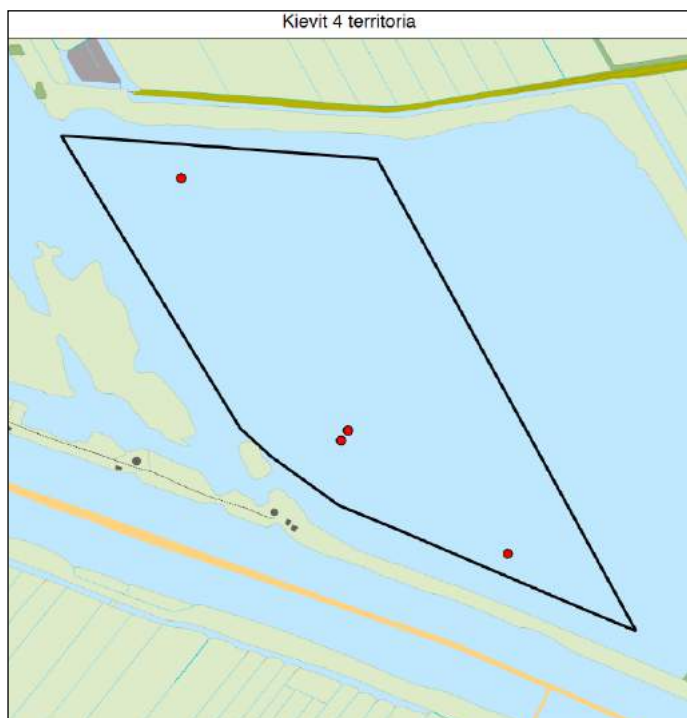

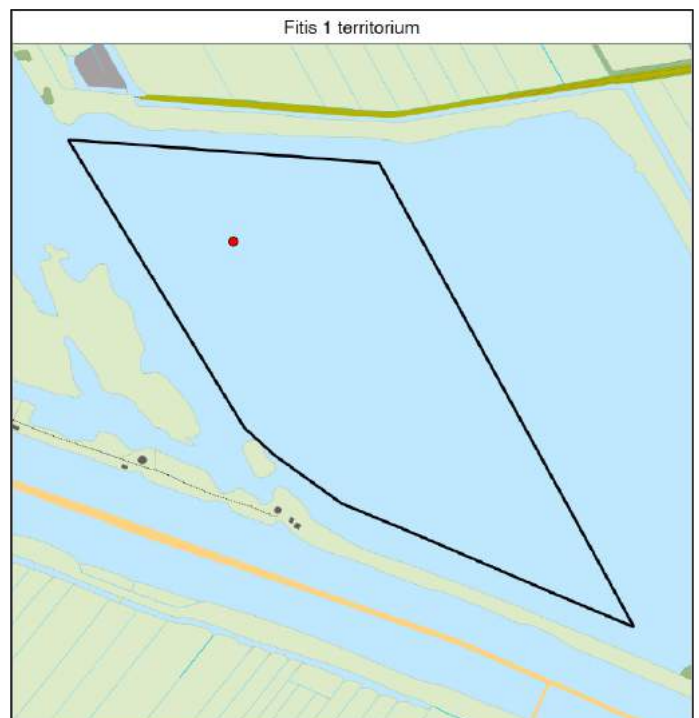
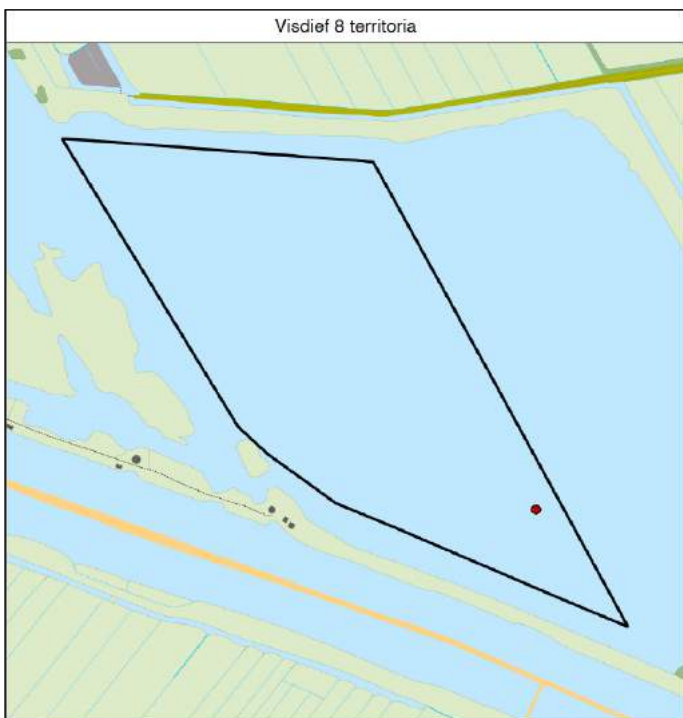
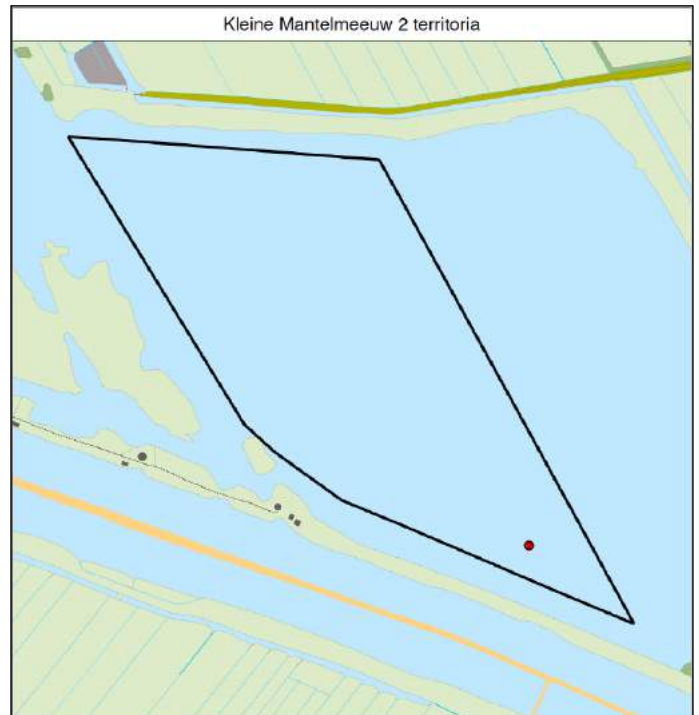
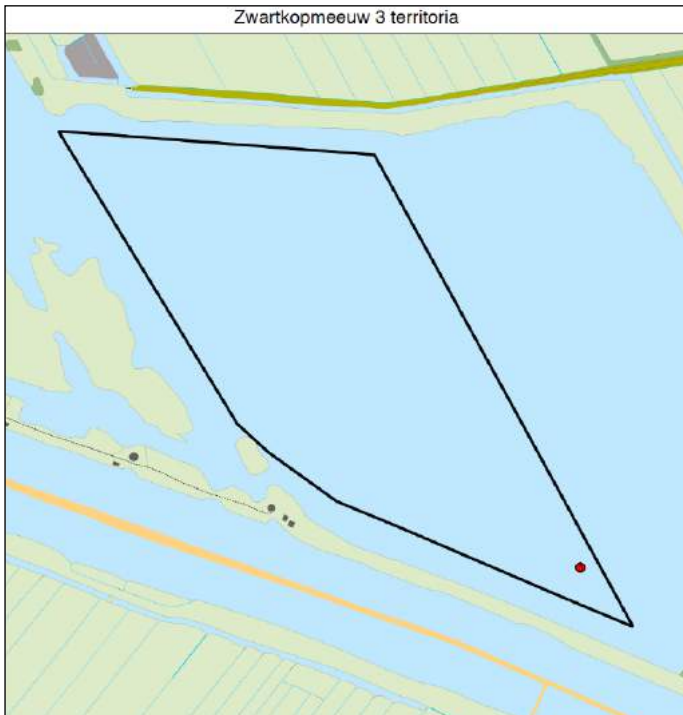

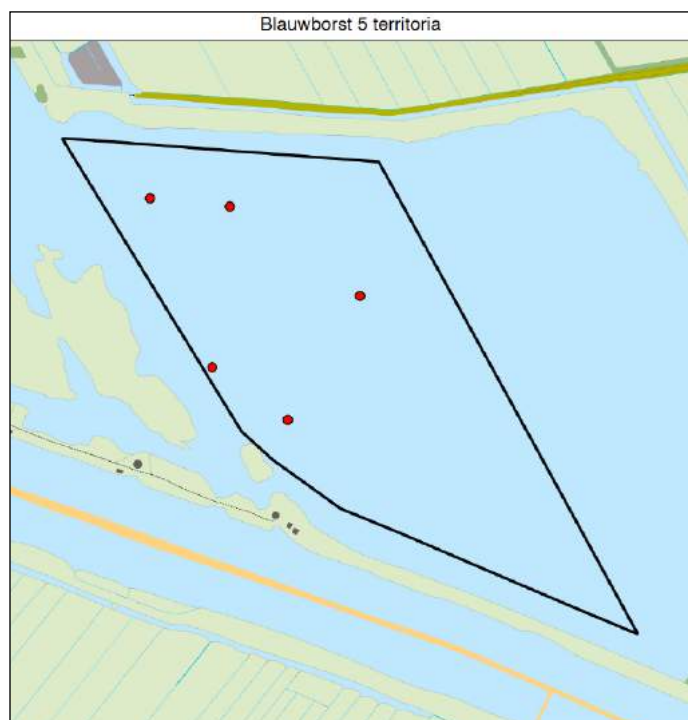
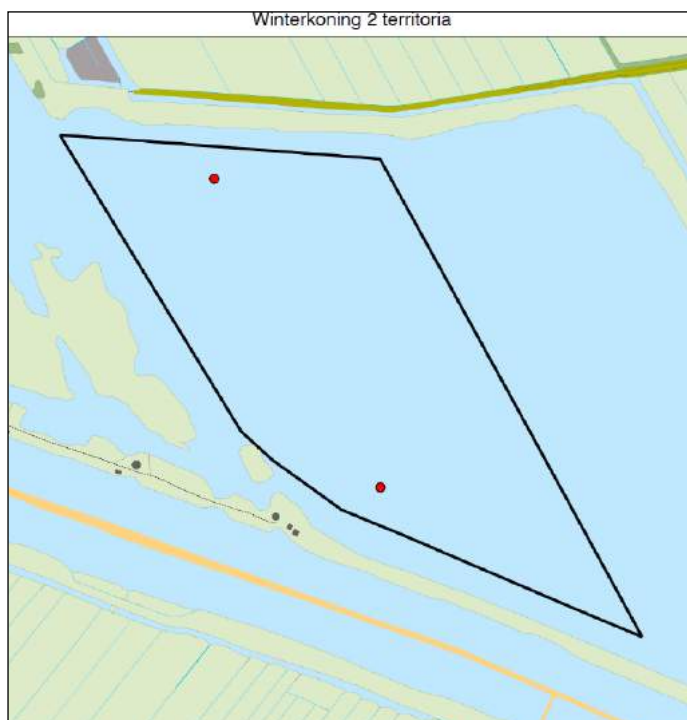
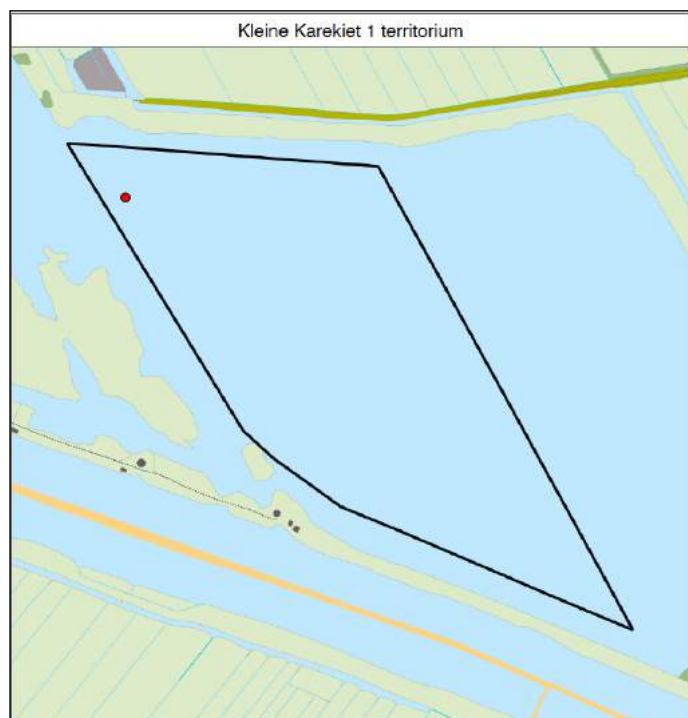
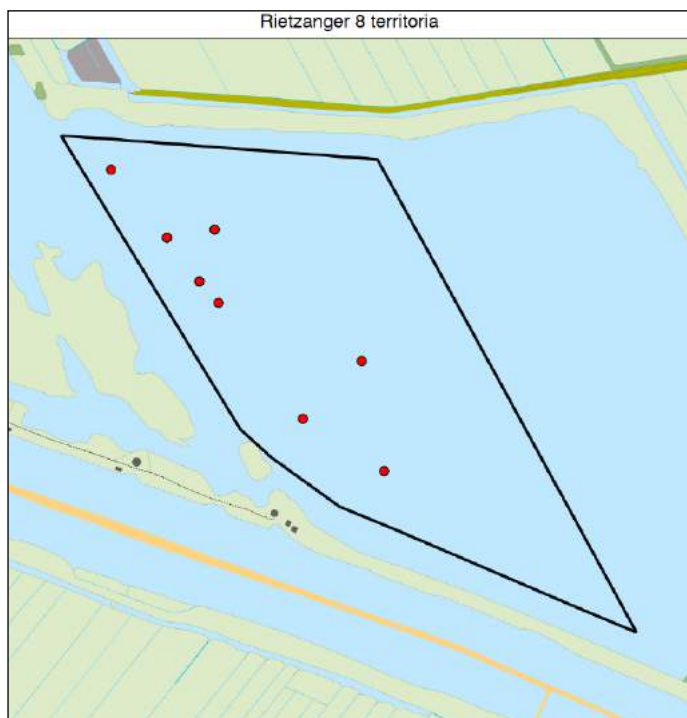
BIJLAGE IV

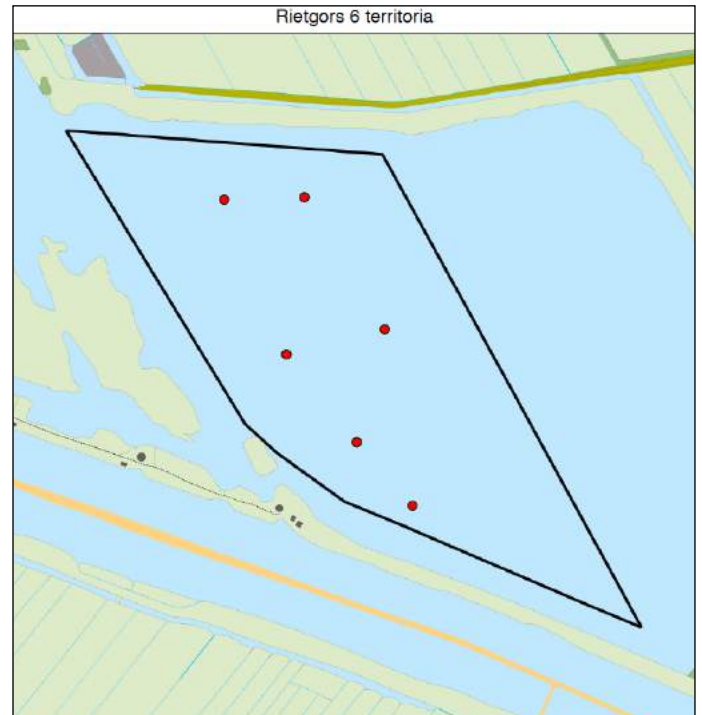
Kaarten territoria Nieuwe Rietmoeras per soort.

Boezemverslag 2019

